

Informovanost středoškolských studentek v oblasti stalkingu

Adéla Vlčková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adéla Vlčková**
Osobní číslo: **H11899**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Informovanost středoškolských studentek v oblasti stalkingu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti stalkingu, osobnosti stalkera, oběti stalkingu a možnosti řešení.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BUSKOTTE, Andrea. Z pekla ven: žena v domácím násilí. Vyd. 1. Editor Lucie Vaníčková Horníková. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-251-1786-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.

MARREWA, Al. Nenechte si ubližovat. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 263 s. ISBN 80-717-8510-5.

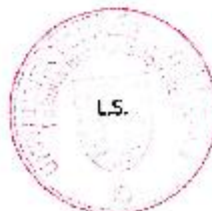
VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Jurčíková**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkunka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Berou na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- za moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, které je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.8.2011

Škero

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování školních prací.

2) Pokud dílo nezávisle vytvořil absolvent, diplomant, bakalářské a rigorózní práce, a který je profesně činný, může poskytnout výhradně osobně použitelnou licenci k nekomerčnímu využití školních prací, kterou upravuje Zásady zveřejňování školních prací poskytnuté Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně.

ABSTRAKT

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění informovanosti a povědomí středoškolských studentek v oblasti stalkingu. V teoretické části je vysvětlen pojem stalking, popisuje historické údaje, vývoj stalkingu a příčiny, proč vůbec k nebezpečnému pronásledování dochází. Dále se zabývá osobností stalkera, jeho typologií dle různých hledisek a metod, které používá. Následně popisuje oběti stalkingu a důsledky, které se mohou u osoby, která se stala obětí nebezpečného pronásledování projevit. Na závěr teoretické části se věnuje řešením nebezpečného pronásledování, legislativnímu ukotvení a zmiňuje intervenční centra. V praktické části, která navazuje na teoretickou, jsou vyhodnocena data o informovanosti studentek 3. a 4. ročníků středních škol, která byla získána formou dotazníkové metody.

Klíčová slova: stalking, nebezpečné pronásledování, stalker, oběť, porucha osobnosti

ABSTRACT

The main aim of this thesis is to find out information and awareness of high school students in the area of stalking. In the theoretical section explains the concept of stalking, describes the historical data, the development of stalking and the reasons why the stalking occurs. It also deals with personality stalker, his typology according to various criteria and methods used. It also describes the victims of stalking and the consequences that may occur with a person who has been the victim of stalking occur. At the end of the theoretical part is devoted to the solution of stalking, legislative anchoring and mentions the intervention centers. In the practical part, which is based on theoretical data are evaluated by 3rd awareness of students and 4 years of secondary school, which was obtained by using a questionnaire method.

Keywords: stalking, danger victimization, stalker, victim, personality disorder

Děkuji mé vedoucí Mgr. Janě Jurčíkové za pomoc a odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce. Také chci poděkovat všem respondentkám, které strávily čas nad vyplňováním dotazníku.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 STALKING	10
1.1 HISTORIE STALKINGU	11
1.2 PŘÍČINY STALKINGU	12
2 STALKER	14
2.1 METODY STALKERA	15
2.2 TYPOLOGIE STALKERA	17
2.2.1 Typologie stalkerů dle formy pronásledování.....	18
2.2.2 Charakterová typologie	19
2.2.3 Typologie dle nebezpečnosti pro oběť	20
3 OBĚŤ STALKINGU	23
3.1 FALEŠNÉ OBĚTI STALKINGU.....	24
3.2 DŮSLEDKY STALKINGU	25
4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ STALKINGU	27
4.1 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	30
4.2 INTERVENČNÍ CENTRA- BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
5 REALIZACE VÝZKUMU	35
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	35
5.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	35
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
5.5 METODA SBĚRU DAT	37
6 ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT	38
6.1 INTERPRETACE DAT	51
6.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	53
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	58
SEZNAM TABULEK	59
SEZNAM GRAFŮ	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Způsob chování, kdy se pachatel zaměří na jednu osobu, kterou obtěžuje, pronásleduje a vyhrožuje, někdy i fyzicky napadne a v neposlední řadě ji může usmrtit. U své oběti vyvolává pocity strachu a bezmoci, ovšem on se cítí mocný. Stalking není jen nebezpečné pronásledování, vyhrožování a zastrašování, ale také psychický a fyzický teror, který se děje z nějakého důvodu, většinou se jedná o mstu, nenávist nebo náklonnost k druhé osobě. Nejčastěji svou moc dokazuje psaním sms zpráv, e-mailů, posíláním dáreků, telefonátů a také fyzickým pronásledováním. Oběti nebezpečného pronásledování se může stát bez svého zavinění kdokoli.

I když fenomén stalking je známý už několik let, až v poslední době se o něm začíná více diskutovat a to hlavně v souvislostech, jaké následky může zanechat na oběti. Ty nejhorší případy končí i smrtí. Od roku 2010 je stalking považován za trestný čin, ale případů stále přibývá. Stalking by měl být považován za problém, o kterém se musí dozvědět široká veřejnost a každý by měl mít aspoň minimální povědomí o možnostech řešení a pomoci v takové situaci. Hlavním cílem by měla být prevence a informovanost a ne trestní postižení pachatele, které v mnoha případech problém stejně nevyřeší.

V teoretické části bakalářské práce popíšeme, co si pod pojmem stalking představit, jak ho definovat a jaké má znaky. Dále jeho historií a příčinami, proč vůbec k nebezpečnému pronásledování v dnešní společnosti dochází. Následně se budeme věnovat osobností stalkera, metodami, které využívá vzhledem k oběti a typologií stalkerů. Poté představíme oběť stalkingu, jaký má vliv na osobnost jedince a následky, které mohou u oběti vzniknout. V neposlední řadě bude část práce věnována legislativnímu ukotvení a intervenčním centrům, tedy institucím, kam se v případě stalkingu obrátit, kdy se budeme zabývat tím nejdůležitějším, kterým je Bílý kruh bezpečí. Na teoretickou část navážeme praktickou částí, která se zabývá kvantitativním výzkumem. Pomocí dotazníkové metody zjistíme, jak jsou studentky 3. a 4. ročníků středních škol s humanitním zaměřením ve Zlínském kraji informovány v oblasti stalkingu.

Všechny doposud realizované výzkumy v České republice se zabývají stalkingem u dospělých, ale i těch je stále velmi málo a mladiství jsou stále opomíjeni, i když v mnoha případech je osvěta u jedinců, kteří začínají navazovat trvalejší partnerské vztahy důležitější. Už jen proto, že stalker je nejčastěji bývalý partner, který nemůže unést rozchod a pomocí stalkingu se oběti mstí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STALKING

Termín stalking pochází z anglického slova, které doslova znamená stopování či slídění ve smyslu lovectví nebo štvání divoké zvěře. Pojem byl poprvé použit v USA v 90. letech 20. století. Doc. PhDr. Ludmila Čírtková Csc. definuje stalking jako „úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.“ (Čírtková, 2008, s. 53)

S další definicí se můžeme setkat v policejní psychologii, která nebezpečné pronásledování definuje jako „fixaci známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností.“ (Buskotte, 2008, s. 46)

Stalking ovšem nepředstavuje pouze obdiv k druhé osobě, ale psychické a v mnoha případech i fyzické násilí, které může skončit až smrtí oběti.

Nebezpečné pronásledování se může vyskytnout mezi nejrůznějšími vztahy, pracovními, sousedskými, či kamarádkými, nemusí se vždy jednat pouze o vztahy milostné, i když ve většině případů tomu tak je. V některých případech může ke stalkingu dojít i u dvojice lidí, kteří se dříve vůbec neznali. Není to problém pouze mladých a nešťastně zamilovaných lidí, ale všech věkových kategorií. Většinou se ovšem odehrává v rámci trvajících či ukončeného partnerského vztahu. Stalkeré se snaží zachovat moc a kontrolu nad obětí. Když se jim nedaří získat svého bývalého partnera zpět, snaží se mu udělat ze života „peklo“.

Stalking vždy zahrnuje porušování osobní sféry života oběti. Za typické projevy nebezpečného pronásledování lze označit „opakované a pro oběť skličující pokusy o kontakt cestou dopisů, telefonátů, mailů, SMS, zasílání drobných předmětů, demonstrování moci v podobě přímých nebo nepřímých výhrůzek, které u osoby vzbuzují oprávněný strach a obavy a ničení věcí.“ (Čírtková, Vitoušová, 2007, s. 116)

Pachatel většinou svou oběť obtěžuje SMS zprávami a e-maily celý den a noc, neustále telefonuje a zanechává podivné vzkazy s vyznáním lásky, prosbami, nadávkami a sexuálními fantaziemi. Mnohdy stojí před domem oběti, sleduje ji při cestě do práce a doslova monitoruje její pohyb. Zahrnuje svou oběť květinami a různými dárky. Mnozí pachatelé své oběti ničí majetek, propichují pneumatiky na autech a zabijí domácí mazlíčky. Často pachatel neobtěžuje pouze svou oběť, ale také její rodinu a okolí. Může se jednat o kolegy v práci, či přátele.

Jednotlivá aktivita sama o sobě neznamena stalking a také o něm nic nevypovídá. Důležité je posouzení, jak často a jakým způsobem se dějí. Až po získání celkových informací lze říct, zda se jedná o stalking.

Pojem stalking je známý hlavně pod svým anglickým názvem, ale u nás se už často setkáváme s pojmem nebezpečné pronásledování. Stále se najde hodně lidí, kteří si pod tímto názvem neumějí představit, o co vlastně jde.

Druh tohoto násilí má za úkol vyvolat v oběti pocit úplné ztráty soukromí, pocit ohrožení a také strachu nejen o sebe, ale i o své blízké. V současné době se jedná o velmi rozšířený problém, který řeší mnohé poradny, psychologové a v neposlední řadě také Policie České republiky.

1.1 Historie stalkingu

Stalking je známý už dlouhá léta, jen v poslední době je více rozšířený a také se o něm začalo více diskutovat, hlavně v oblasti kriminologie, kriminální psychologie a trestního práva. Je zkoumán hlavně ve forenzní psychiatrii a psychologii. Typické znaky nebezpečného pronásledování se objevily už v 18. století. Jednalo se však spíše o erotickou náklonost k jiné osobě. „Ve 20. století se „erotické poblázněnosti“ věnovali další renomovaní psychiatři. Podnítil to i dobový případ 53leté Francouzky, která žila v přesvědčení, že ji miluje anglický král Jiří IV. Potulovala se v blízkosti Buckinghamského paláce a jakýkoliv drobný podnět (záchvěv závěsů v okně) interpretovala jako projev lásky jejího idolu k ní.“ (Čírtková, 2008, s. 54)

V průběhu 1. poloviny 20. století se psychiatrie i psychologie snaží vysvětlit milostné pronásledování jako patologický jev. Ve 2. polovině 20. století se z psychiatrického problému stává problém pro vědní obory s vazbou na kriminalitu.

Stalking se začal více objevovat v 90. letech, a to převážně u mediálně známých osobností, jednalo se o zpěváky, herce či politiky. Stalker se dokázal dostat i do jejich obydlí a dokonce spát i v jejich posteli. Zanechávali po sobě výhružné nebo milostné dopisy a vzkazy. Díky tragickým případům, ale i médiím se ocitá stalking mezi aktuálními tématy politiky a legislativy.

Asi nejznámějším případem v naší republice je případ, který bohužel skončil tragicky. Byl to jeden z prvních případů, který byl klasifikován jako stalking v České republice. V té době však u nás tento čin ještě nebyl v trestním zákoníku. Případ třiatřicetileté letušky z Prahy,

kteřou po několika měsíčním pronásledování spojeným s nadávkami, útoky a vyhrůžkami, stalker ubil větví před jejím domem v roce 2007. Všechny nejznámější případy stalkingu v České republice skončily bohužel tragicky. Ty, co tragicky neskončily, o těch se většinou nemluví. Bohužel nikdy nelze dopředu odhadnout, jak pronásledování skončí a jaké úmysly se honí hlavou stalkera.

V naší zemi je stalking oficiálním trestním činem od roku 2010, ovšem dávno před námi uznali nebezpečné pronásledování jako závažný trestný čin například v Kalifornii, kde platí už od roku 1990. Dalšími zeměmi, kde začal platit antistalkingový zákon jsou od poloviny 90. let USA, Austrálie, Velká Británie a Belgie, od roku 2000 Holandsko. Rakousko zavedlo trestnost stalkingu v roce 2006 a Německo v první polovině roku 2007. (Bílý kruh bezpečí, 2012)

1.2 Příčiny stalkingu

Stalking začalo být diskutované téma hlavně ve chvíli, kdy realizované výzkumy dokázaly, že se s nebezpečným pronásledováním setkalo až 10% jedinců, z toho 8% žen a 2% mužů. Dalším důvodem, proč bychom se měli stalkingem zabývat je fakt, že oběti nebezpečného pronásledování hrozí vážné fyzické násilí a v mnoha případech se může jednat i o smrtelné napadení.

„Dnešní moderní doba se všemi svými možnostmi, komunikačními a technickými prostředky, které usnadňují spojení s druhými lidmi, jakoby přímo nahrávala stalkingu. Je velice snadné sledovat něčí pohyb, fotky, soukromé údaje atd. a to nemusí mít ani své jméno uvedené na některé ze sociálních sítí. Důvodem, proč stalkeri své oběti pronásledují, může být snaha někoho ovládat a mít nad někým kontrolu a taky moc. (Čírtková, 2009, s. 85)

Podle Mullena (Boon a Sheidan, cit. podle Čírtková 2008, s. 66-67) lze u pronásledovatelů identifikovat pět hlavních motivačních vzorců:

- reakce na odmítnutí,
- hledání intimity a blízkosti za každou cenu,
- ventilování hostility a nenávistnosti,
- pronásledování z nedostatku kompetencí řešit vzniklou situaci jinak,
- pronásledování jako důsledek predátorské (útočné) agresivity.

K podobnému třídění dospívá i Fiedler (cit. podle Čírtková, 2008, s. 67), který rozlišuje následující motivační vzorce:

- znovuoobnovení bývalého vztahu (36 %),
- přání či touha po intimním vztahu (33 %),
- nedostatečné sociální dovednosti (15 %),
- nemilost a zloba vůči oběti (11 %),
- záludný, sexuálně motivovaný stalking (4 %).

Proč se někteří lidé v určitých životních situacích uchylují ke stalkingu a druzí nikoliv, přestože jsou jejich momentální životní okolnosti shodné, nedokáže asi nikdo vysvětlit. Existují však různé teoretické přístupy, které se snaží příčinu stalkingu vysvětlit. Dle Čírtkové (2008, s. 79-82) jsou nejpropracovanější 3 teorie.

1. Teorie vazby (připoutání, „attachment“)- základní idejí je fakt, že zdravá (bezpečná) vazba dítěte ke klíčové osobě, obvykle matce, je důležitým faktorem pro vytvoření normálních, zdravých sociálních a intimních vztahů v budoucím životě potomka. Zkušenosti z raného vztahu s matkou se přenášejí do pozdějších vztahů- vzniká tedy model, podle něhož se jedinec chová. Nefungující vztah k matce nebo jeho absence mají za následek možné narušené interpersonální vztahy v dospívání a dospělosti.

2. Psychoanalytická teorie- i zde se podílí na pozdějším vzniku stalkingu vliv raných dětských zážitků. Důležitý zde není ovšem vztah dítěte a matky, jak tomu bylo u teorie vazby. Klíčová je zde osoba matky, která je důležitá při utváření osobnosti dítěte. Pokud získá dítě rozporuplnou zkušenost, že matky může reprezentovat dobrou i zlou osobu, komplikuje to uzrávání autonomního „já“, tedy pocitu vlastní hodnoty a důležitosti. Toto rozštěpení se může přenášet i do dalších vztahů a vést i ke stalkingu. Psychoanalyticky orientovaní autoři tedy předpokládají, že příčinou stalkingu mohou být nezvládnuté ambivalence vůči matce, které dítěti neumožňují vypěstovat si optimální odstup od důležitého objektu.

3. Psychodynamická teorie- teorie příklánějící se k psychopatologii pronásledovatele. Upouští od vlivu raných dětských zkušeností na vliv stalkingu a soustřeďuje se na patologické chování pronásledovatelů. Vysvětlují ho pomocí poruch osobnosti stalkera, aniž by kladly větší důraz na to, jak tyto poruchy vznikly. Stalkeré podle této koncepce představují obsesivní pronásledovatele. Jsou motivováni nikoli sexuálně, ale záští a nepřátelstvím vůči osobě. Jejich konečným cílem je destrukce oběti. Jasnou příčinou stalkingu je podle této teorie osobní porucha pronásledovatele.

Všechny tyto doposud popsání teoretické přístupy k vysvětlení příčin stalkingu se pohybují na úrovni hypotéz. Diferencovaný výklad příčin stalkerství není dosud k dispozici.

2 STALKER

Řada lidí se domnívá, že stalker je nemocný, bláznivý člověk nebo prostě psychopat. Takový názor si většinou lidé utvoří po zhlédnutí detektivního nebo krimi filmu, kdy pachatel beznadějně pronásleduje svou oběť po dlouhou dobu a nenechá se nikým a ničím zastrašit.

„Jak již víme, hodně stalkerů jsou bývalí manželé či partneři, kteří se s rozchodem nebyli schopni vyrovnat, nebo odmítnutí, beznadějně zamilovaní ctitelé. Když se však zamyslíme hlouběji, uvědomíme si, že takové chování nemá s opravdovou láskou nic společného.“ (Buskotte, 2008, s. 50)

„Prakticky od počátku 90. let se objevují empirické studie, které popisují a vysvětlují různé aspekty problému. Zkoumání pachatelů patří k nejméně frekventovaným výzkumným zájmům.“ (Čírtková, 2008, s. 71)

Podle psychologických studií a výzkumů jsou značné odlišnosti v osobnosti jednotlivých stalkerů. Tak jako každý člověk na světě je jedinečný, tak ani dva stalkeri nejsou stejní. Velké odlišnosti jsou hlavně v tom, zda je stalker muž či žena. Pokud je stalker žena, pronásledování je většinou více systematické a velmi promyšlené.

Jak uvádí Čírtková (2008, s. 71-72) z množství různých a částečně i rozporuplných závěrů je třeba zdůraznit dva zajímavé výstupy:

1. Psychologické studie se většinou kloní k závěru, že stalking je více ovlivněn osobností pachatele než situačními faktory. Z toho plyne, že chování oběti má na spuštění pronásledování nepatrný nebo žádný vliv. Problém tedy tkví v pachateli, nikoli v oběti. Základním zdrojem problémového chování se zjišťuje tzv. nejistá vazba, která se projevuje citovou ambivalencí a neschopností řešit závislosti ve vztahu. Ovlivnitelnost této charakteristiky se utváří v raném dětství na základě interakce dítěte s matkou.
2. Další výstup poukazuje na poměrně významné odlišnosti v osobnosti mužských a ženských pachatelů tohoto deliktu. Jedna z hlavních oblastí je schopnost řešení problémů. Zatímco muži skórují na této dimenzi velmi nízko, ženy vykazují naopak velmi dobré výsledky. Zdá se, že muži se uchylují ke stalkingu právě proto, že neumí řešit vztahové problémy jiným způsobem, naopak ženy volí stalking zcela programově a kontrolovaně.

Většina studií usiluje o objasnění pronásledovatelů a jejich utřídění do určitých typů. Typického stalkera lze totiž popsat velmi těžko. Existuje však členění dle Holmese z roku 1993 (cit. podle Čírtková, 2008, s. 66), který rozčlenil pronásledovatele do šesti základních skupin:

- pronásledovatel celebrit („celebrity stalker“),
- pronásledovatel ex-partnera („domestic stalker“),
- pronásledovatel politiků („political stalker“),
- pronásledovatel z vášně („lust stalker“),
- pronásledovatel ze ziskové motivace („hit stalker“),
- pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce („love-scorned stalker“).

2.1 Metody stalkera

Chování stalkerů je po jevové stránce velmi rozmanité. „Pronásledovatel může používat ilegální prostředky (ničení cizích věcí, pomlvy, podvody), ale také legální a obecně neškodné postupy (zasílání dopisů, dárků, telefonování).“ (Čírtková, 2008, s. 60)

Pokud se tyto aktivity dějí opakovaně a obtěžují oběť, začíná se hovořit o stalkingu.

Podle Čírtkové (2008, s. 60-63) jsou nejčastější metody stalkera:

1. Pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků

Dnešní doba umožňuje pronásledování vhodné podmínky, díky mobilům a internetu je obtěžování vyhlédnuté oběti nenáročná a jednoduchá. V jednom z případů z praxe obdržela pronásledovaná osoba během jedné hodiny 18 erotických SMS s vtíravými prosbami o návrat k pronásledovateli. U telefonního obtěžování pronásledovatel mlčí, vulgárně uráží, vyhrožuje nebo zanechává zprávy na záznamníku. Pokusy o kontakt většinou zahrnují moment zastrašování a výhružek.

2. Vyhledávání fyzické blízkosti oběti, slídění

Pozorování, hlídání bydliště oběti, postávání před místem pracoviště nebo přítomnost na místech, kde oběť tráví svůj volný čas.

3. Osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání

Lživé pomlvy a osočování pomocí letáčků a plakátů, zavěšování falešných inzerátů či zveřejňování telefonního čísla oběti s tím, že poskytuje sexuální služby přes telefon. Dále se může jednat o poškozování majetku (propíchané pneumatiky u vozidla,

uskladnění odpadu na jejím pozemku), vniknutí do soukromí za účelem odcizení věcí (fotografie, spodní prádlo). Zvláště citlivé jsou také útoky na domácí mazlíčky.

4. Pokusy o kontakt přes třetí osoby

Styl označován jako „stalking by proxy“, jedna třetina případů stalkingu. Zmanipulování okolí pronásledovatelem, které organizuje vzájemná setkání, domlouvá oběti, aby byla rozumná, nebo informuje pronásledovatele o záměrech skutečné oběti.

5. Fyzické násilí

Napadání osob a sexuální nátlaky včetně znásilnění, udělování ran, kopanců, úderů a pokousání. K závažnému fyzickému útoku dochází i pomocí zbraně, škrcením či najížděním na oběť motorovým vozidlem. V nejhorším případě může dojít i k usmrcení oběti.

6. Cyberstalking

Zvláštní podoba stalkingu prostřednictvím internetu. Patří sem zejména: zasílání obtěžujících e-mailů, negativní zprávy o oběti v chatu, nevyžádané, zlovolné prezentace oběti na různých místech internetu, vyhrožování prostřednictvím internetu, elektronická sabotáž (zavírování počítače, slídění v počítači oběti, odcizování elektronických dat).

Chování stalkera i četnost výskytu uvedla Čírtková takto:

Chování stalkera	Četnost výskytu v %
Telefonuje oběti	85 %
Potuluje se v její blízkosti	68 %
Pokouší se ji kontaktovat přes třetí osoby	65 %
Vyptávání se na ni v jejím prostředí	55 %
Postává před jejím domem	54 %
Zasílá jí dopisy	50 %
Zasílá SMS	47 %
Sleduje oběť	44 %
Posílá jí dárky	43 %

Beze slova postává (vysedává) v její blízkosti	39 %
Zanechává jí vzkazy na dveřích, v autě	35 %
Zasílá jí e-maily	35 %
Pronásleduje ji autem	35 %
Ničí její majetek	26 %
Vniká do jejího bytu	18 %
Zasílá jí šokující předměty	13 %
Objednává zboží či služby jménem oběti	10 %

Tabulka 1: Chování stalkera a jeho četnost výskytu (Čírtková 2008, s. 64)

2.2 Typologie stalkera

V odborné literatuře lze najít více pojetí a náhledů na typologii stalkera. Při stanovení typologie se autoři zabývali různými oblastmi (typologie z pohledu nebezpečnosti pro oběť, z psychologického přístupu, z pohledu charakteristických vlastností, dle jejich vedoucí motivace, formy pronásledování, apod.)

Zatím nejznámější typologie pronásledovatelů je odvozena z detailní analýzy 124 případů pronásledování a bohatých zkušeností autorů. Dle Boona a Sheridan (2002, cit. podle Čírtková 2008, s. 73-76) rozlišujeme 4 typy stalkerů.

- **Pronásledování ex-partnerem**
Zahrnuje 50 % všech případů stalkingu, řadí se k nejnebezpečnějším typům stalkingu. Motivace vychází z dřívějšího vztahu, kdy se bývalý partner cítí odvržený, dominují pocity hořkosti a nepřátelství vůči oběti.
- **Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem**
Jedná se o 18 % případů stalkingu, dle věku se rozlišují dva podtypy: mladý obdivovatel a obdivovatel středního věku. Jedná se o obdivování „idolu“. Pronásledovatel usiluje o kontakty s idolem, nebývá však přítomné riziko fyzické agrese. Stalker nemá v plánu vyvolené osobě uškodit a ubližovat jí. Jedná se o milostnou poblázněnost, kdy pachatel touží po romantickém vztahu s vyhlédnutou obětí.
- **Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami**

Rozlišují se dva podtypy dle nebezpečnosti. Méně nebezpečný se zaměřuje zejména na ženy, s kterými přichází profesně do kontaktu (klient či kolega). Projevem ukazuje na poruchu osobnosti a chování. Žije v představě o reálnosti ideálního vztahu a má pocit, že i oběť si přeje být s ním. Druhý typ je pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností, který se vyznačuje závažnějším stupněm psychického narušení. V jeho anamnéze se objevují sexuální nápadnosti i agresivní projevy. Oběť bombarduje pokusy o kontakt a ve svém pronásledování je nevyzpytatelný. Typickými oběťmi bývají ženy i muži, kteří mají vyšší sociální status.

- Sadistický pronásledovatel

Četnost výskytu těchto pachatelů se odhaduje na 12 %. Vždy jde o velmi vážnou situaci. Dominantním znakem je zde snaha zcela kontrolovat život oběti a její zastrašování. Vůči oběti střídají projevy násilnosti a laskavosti. Sadistický pronásledovatel vyniká v manipulaci a umí vzbudit příznivý dojem. Pachatelé jsou většinou muži, v roli obětí se vyskytují obě pohlaví. Stalker si většinou vybere pozitivně laděnou, veselou a v životě úspěšnou osobu. Pronásledovaná osoba se s pachatelem většinou zná jen povrchně (bydlí vedle sebe, mají pracovní kontakt). Zpočátku se jedná o zanechávání vzkazů a dává signály, že „je tady“. Do hry vtahuje i její přátele a blízké. Typickým znakem je stádium zdánlivého klidu. Stalker skončí a poté znovu začne.

„Stalkeři pocházejí ze všech sociálních vrstev a věkových kategorií. Zhruba 80 % stalkerů jsou muži, většině z nich je mezi 30 a 40 lety. Průměrný věk stalkerů je tedy ve srovnání s věkem jiných pachatelů spíše vyšší. Mnoho stalkerů je nezaměstnaných nebo o své místo přišli, protože jim jejich činnost zabírala příliš mnoho času. Je příznačné, že mezi stalkery je mnoho osob, jimž se zhroutil partnerský vztah. Existuje mnoho metod, jak stalkery podle nejrůznějších kritérií typologizovat, avšak žádná typologie nebyla dosud všeobecně přijata. Pro posuzování trestnosti a stanovení prognózy se zřejmě nejlépe hodí tzv. klasifikace více-rozměrná.“ (Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska, 2007)

2.2.1 Typologie stalkerů dle formy pronásledování

Němečtí autoři Voss, Hoffmann a Wondrak nevycházeli z motivačních a osobnostních charakteristik, ale jako východisko zvolili analýzu způsobu pronásledování.

„Údaje od obětí o tom, jak stalking probíhal, podrobily faktorové analýze. Došli k dvěma základním faktorům, které odlišně reagovaly na kritérium prostorové vzdálenosti. Veškeré

projevy stalkerů pak mohli podle tohoto kritéria rozdělit do dvou základních vzorců pronásledování.“ (Čírtková, 2008, s. 77)

- **Distální stalking**
Jedná se o obtěžování a pronásledování na dálku. Patří sem zejména telefonování, zasílání SMS zpráv, e-mailů, dáreků a jiné obtěžování, kdy stalker není v osobním kontaktu s obětí.
- **Proximální stalking**
Zahrnuje veškeré aktivity, kdy se pronásledovatel dostává do osobního kontaktu s obětí. Může se jednat o postávání před bydlištěm oběti, pronikání do bytu a na pracoviště.

Podle výzkumů, kterými se uvedení autoři zabývali, došli k závěru, že lze rozdělit dva typy stalkerů.

Typ A- jedná se o pachatele stalkingu, kteří se uchylují pouze k distálnímu stalkingu a zůstávají u něho po celou dobu

Typ B- pachatelé univerzální („allrounder“)- stalkeri univerzální, jedná se o střídání distálního a proximálního stalkingu

Oba typy se neliší v používání distálního stalkingu, ale v aplikaci proximálního stalkingu.

2.2.2 Charakterová typologie

Dle Zona (Visinger, 2009, s. 331-336) můžeme charakteristické vlastnosti typologie rozdělit do tří typů:

1. **Erotoman / erotomanka**
Jedná se o jednu desetinu případů nebezpečného pronásledování, pachatelem je často žena, která je chorobně přesvědčena o tom, že ji miluje muž, který je většinou výše společensky postavený. Riziko fyzické agrese je zde velmi malé, ale obtěžování většinou trvá déle než 1 rok.
2. **Posedlý milovník**
Jedna třetina všech případů stalkingu jsou právě fanatičtí pronásledovatelé, kteří svou oběť v mnoha případech osobně neznají (může jít i o veřejně známou osobu). Jde o případy, kdy erotomanii přechází jiná duševní porucha, proto je jednání stalkera velmi nepředvídatelné.
3. **Běžný obsedantní pronásledovatel**

Nadpoloviční většina pachatelů má ke své oběti určitý vztah (milostný, pracovní, sousedský). Doba obtěžování nemusí být příliš dlouhá, ale násilí je velmi značné, jelikož pachatel cítí křivdu, apod.

2.2.3 Typologie dle nebezpečnosti pro oběť

Posuzování nebezpečnosti pronásledování závisí na dostupných informacích konkrétního případu. První zdroj údajů je zpravidla výpověď oběti o pronásledovateli. Při rozhodování o nebezpečnosti stalkingu pro oběť jsou dle Čírtkové (2008, s. 97) považovány následující okolnosti:

- informace o pronásledovateli,
- informace o oběti,
- situační faktory,
- dynamika průběhu pronásledování.

Při posouzení nebezpečnosti plynoucí z osoby stalkera bylo vypracováno několik typologií. Ovšem přiřadit konkrétního stalkera k jednomu typu není vždy možné.

Dle Mullen (cit. podle Čírtková, 2008, s. 97) rozlišujeme čtyři kritéria posuzování. První z nich je eskalace, určuje, zda pronásledování má či bude mít stupňující tendenci, další z kritérií je doba trvání pronásledování, většinou platí, čím delší průběh, tím horší prognóza. Znovuobnovení obtěžování je další znak při posuzování nebezpečnosti a mezi poslední patří intenzivní psychické a sociální poškození oběti.

Na základě těchto hledisek rozlišujeme dle Čírtkové (2007, s. 119-120) pět typů stalkerů:

1. Odmítnutý pronásledovatel („rejected stalker“). Jde o osobu, která se dopouští pronásledování v důsledku ukončení vztahu. Může jít o vztah intimní, pracovní či obchodní. Stalking je v těchto případech náhražka za ukončený vztah.
2. Hledač intimity („intimacy seeker“). Tento typ touží po vztahu s osobou, která ho zaujala a předpokládá, že bude jeho city opěťovat. Obvykle jde o cizí osoby či celebrity. Jejich jediný cíl je kontakt s osobou.
3. Nekompetentní nápadník („incompetent suitor“). Stalker nehledá opěťovaný vztah, ale jde mu pouze o rande nebo sexuální schůzku. Díky své sociální nešikovnosti zažívají jasná odmítnutí.
4. Zlostný pronásledovatel („resentful stalker“). Tento typ pronásleduje oběť kvůli skutečnému či domnělému zranění a újmě, kterou mu oběť způsobila. Pronásledovatelé

vynikají ve vyhrožování, zastrašování a jde jim především o moc a kontrolu nad obětí.

5. Predátorský pronásledovatel („predátory stalker“). Jeho cílem je obvykle sexuálně agresivní chování. Dávají oběti po kapkách najevo, že je sledována a kochají se postupným odhalováním jejich identity.

Dle Čírtkové (2008, s. 99) je u každého typu pronásledovatele stanoveno riziko pro:

- fyzické napadení oběti,
- vyhrožování,
- perzistenci pronásledování u momentální oběti,
- pronásledování zacílené na nové oběti,
- psychické a sociální poškozování oběti.

„Při posuzování nebezpečnosti výhrůžek v rámci stalkingu se rozlišuje instrumentální a afektivní hrozba. Afektivní hrozba sice vážně traumatizuje oběť, ale nebývá navázána na fyzický útok.“ (Čírtková, 2008, s. 99)

Čím déle pronásledování trvá, tím méně je pravděpodobné, že by mohlo samo od sebe přestat. Nejvytrvalejší jsou stalkeři typu odmítnutý pronásledovatel.

Posuzování rizika je vždy komplexní záležitostí. Posuzuje se profil rizikovosti pronásledovatele, ale také profil rizikovosti oběti.

Dle Čírtkové (2007, s. 121) jsou posuzovány tři okruhy údajů:

- informace o minulosti pronásledovatele (oběti)- může se jednat o posuzování dřívějších reakcí na stresové situace,
- posouzení aktuálního psychosociálního stavu pronásledovatele (oběti),
- odhad budoucích rizikových faktorů u pronásledovatele (oběti)- např. odmítání terapeutické pomoci.

Domény rizika	Odmítnutý pronásledovatel	Hledač intimity	Nekompetentní nápadník	Zlostný pronásledovatel	Predátorský pronásledovatel

Napadení	Vysoké	Nízké	Nízké	Nízké	Nízké
Vyhrožování	Vysoké	Moderované *	Vysoké	Vysoké	Nízké
Perzistence	Moderované	Vysoké	Nízké	Moderované	Nízké
Psychické a sociální poškození oběti	Vysoké	Moderované	Nízké	Vysoké	Vysoké
Opakování vůči oběti	Vysoké	Nízké	Vysoké	Moderované	Vysoké

Tabulka 2: Rizikovost pronásledování dle typu stalkera (Čírtková, 2007, s. 121)

* U moderovaného rizika je nutné přihlížet k aktuálním situačním faktorům. Jedná se o riziko zprostředkované dalšími okolnostmi.

Z uvedených typologií nelze stalkera přiřadit k jednomu určitému typu. Každý stalker má v sobě trochu z každé charakteristiky, nikdy se nejedná o vyhraněný typ.

3 OBĚŤ STALKINGU

„Obětí stalkingu se může stát kdokoli nezávisle na věku, pohlaví, sociálním statutu, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci.“ (Čírtková, 2008, s. 82)

Typickou obětí je většinou člověk svobodný a žijící bez partnera nebo osoba, která nedávno ukončila partnerský vztah. Stalking v mnoha případech souvisí s domácím násilím. „Asi v polovině všech případů předcházeli stalkingu právě partnerský vztah.“ (Buskotte, 2008, s. 48) Co se týče věku, pronásledovanými se většinou stávají mladí lidé, věkové rozmezí se pohybuje od osmnácti do čtyřiaadvaceti let.

O stalkingu se v médiích hovoří většinou jen ve vztahu k celebritám, ale velká většina obětí nebezpečného pronásledování jsou obyčejní lidé.

„A i když jsou někdy pronásledováni i muži - přímo nebo nepřímo – převážnou většinu obětí pronásledování tvoří ženy a větší část těchto žen je pronásledována muži, jež znají.“ (Marrewa, 2002, s. 204)

Mullen (2000, s. 39) ve své knize *Stalkers and their victims* poukazuje na první studie o obětech stalkingu pocházejí z roku 1984 a ukazují, že pronásledovány jsou většinou ženy a a stalking začíná tím, že jeden z partnerů ukončí vztah.

To, že většinu obětí tvoří ženy, poukazuje i výsledek výzkumu provedený v roce 1998 v USA, který zrealizoval Tjaden a Thonees a zmiňuje ho ve své knize Vargová a kol. (2008, s. 53) Průzkum uvedl, že: oběťmi pronásledování jsou 4,8 % žen, každá 12. žena se v průběhu života stane obětí nebezpečného pronásledování a 59 % žen je pronásledováno bývalým partnerem. Největší skupinou obětí tedy jsou bývalé partnerky.

V mnoha případech je obtížné rozlišit, kdy končí zvýšený zájem o oběť a nastává stalking. O nebezpečném pronásledování se začne hovořit až tehdy, kdy sama oběť zjistí, že snahy pronásledovatele o kontakt prožívá jako nechtěné a nevyžádané. I když se pokusí o jasné odmítnutí, pachatel stále pokračuje a někdy i své chování stupňuje, čímž si dokazuje moc nad obětí.

Fidler (cit. podle Čírtková, 2008, s. 83) mluví o spirále stalkingu. Tato spirála zahrnuje tři opakující se fáze. V první fázi se zjevuje vlastní aktivita stalkera (zasílání SMS, telefonáty), která v oběti vyvolává strach a přináší ji stres. Jak začne pomalu odeznívat, nastupuje fáze druhá. V ní nastává určité uklidnění, oběť se z otřesu vzpamatovává, avšak toto stadium

netrvá dlouho a přechází do fáze třetí. Dominují zde nepříjemná očekávání a obavy z další akce stalkera.

Stalking narušuje především možnosti oběti se svobodně rozhodovat o sobě a svém životě. Pronásledování může vážně narušit i stávající osobní vztahy.

„Někdy dlouhodobě trpí ztrátou dobrého jména a dobré pověsti v pracovním životě. Obrazně řečeno, stává se rukojmím stalkera.“(Čírtková, 2008, s. 84)

3.1 Falešné oběti stalkingu

Je také důležité zmínit falešné oběti stalkingu, kterých není málo. Falešnou obětí se „označuje osoba, která se vydává za oběť trestného činu, ačkoliv jí ve skutečnosti není.“ (Čírtková, 2008, s. 102)

Nepravé oběti tvrdí, že je pronásleduje neznámý pachatel a někdy uvádí, že je pronásleduje více pachatelů současně. Důvody zájmu o syndrom falešné viktimizace jsou srozumitelné a lze je dle Čírtkové (2008, s. 103) shrnout takto:

- plýtvání zdroji,
- podryvání věrohodnosti skutečných obětí,
- podezírání nevinných osob,
- negativní „politické“ dopady,
- plýtvání nevhodnou pomocí.

První empirické výzkumy falešných obětí stalkingu pochází z přelomu tisíciletí. Mullen (2000, s. 191-198) rozlišili pět kategorií nepravých obětí pronásledování:

- Pachatelé vydávající se za oběti stalkingu
Jde o záměnu rolí. Narcistické osobnosti pravděpodobně prožívají ponížení a stud, protože je partner opustil. Na tomto emocionálním základě vznikají motivy msty a odplaty, které vyústí až do falešného obvinění.
- Duševně nemocní s bludy
Jedná se o paranoidní stavy, bludy nebo erotománii. Oběti jsou přesvědčeny, že po nich slídí jeden nebo i více pachatelů.
- Bývalé oběti stalkingu
Z bývalých skutečných obětí se můžou stát falešné. Jde o nevědomý proces pod vlivem minulých zkušeností.

- Umělé oběti stalkingu
Předstírají záměrně psychické a tělesné symptomy, uspokojení jim přináší zájem a pozornost okolí.
- Simulující oběti stalkingu
Jde jim o získání finančních nebo jiných účelových výhod, nikoliv o získání pozornosti.

Přesná data o výskytu falešných obětí stalkingu neznáme. V praxi také ale těžko poznáme, zda se jedná o nepravou oběť. U některých typů je odhalení snazší (duševně narušení), u jiných naopak obtížnější. Vedle praktických zkušeností hrají důležitou roli odborné znalosti o stalkingu, jeho pachatelích a obětech. Podle současných poznatků se zdá, že většina falešných obětí pronásledování vykazuje psychické zvláštnosti a vážnější poruchy osobnosti. Jedná se tedy o osoby, které potřebují odbornou pomoc.

3.2 Důsledky stalkingu

„Oběti pronásledování popisují celou řadu psychických, sociálních i zdravotních důsledků včetně akutních reakcí na stres, zvýšené ostražitosti, úzkosti a strachu, které mohou oběť negativně ovlivňovat i při výkonu zaměstnání či v sociálních vztazích. Výskyt úzkostných poruch, nespavosti, sociálních dysfunkcí a depresí je u obětí pronásledování vyšší než u běžné populace, a to zvláště v těch případech, kdy pronásledování zahrnuje formy jako sledování nebo ničení osobního vlastnictví. Pronásledování ovlivňuje život oběti skutečně v mnoha aspektech. Oběť musí měnit své návyky, často musí změnit zaměstnání, bydliště, známé.“ (Morávková-Vargová, 2008, s. 53)

I zdánlivě nevinná obtěžování trvající dlouhou dobu jsou nepříjemná a vysilující.

Dle Buskotte (2008, s. 53) konstantní a vytrvalé obtěžování vede u obětí stalkingu k určitému neklidu, napjatosti a psychosomatickým potížím. V noci nemohou klidně spát, mají žaludeční potíže, trpí nočními můrami nebo depresemi. Některé z obětí mohou uvažovat o sebevraždě.

Dle Vágnerové (2002, s. 238) jde o ukončení vlastní biologické existence jako únik od něčeho nežádoucího. V tomto případě jako únik od stalkingu.

Mnohdy jsou oběti nuceny změnit svůj život a životní styl. Dalším důsledkem může být neschopnost navazovat kontakty. Ze strachu setkání se s pachatelem se oběti neodvážejí vyjít

z domu, jezdit hromadnou dopravou a vzdávají se i svých koníčků a aktivit. Vztahy mezi přáteli a kolegy ochabují a oběť se stává izolovaná od společnosti.

Výzkum, který provedl Wondrak (cit. podle Čírtková et al., 2007, s. 115) eviduje následující reakce obětí na stalking:

- 53 % obětí volí změny na pracovišti,
- 39 % obětí se uchyluje ke změně bydliště,
- 25 % obětí někdy pomyslelo na vraždu,
- 15 % obětí zažívá konflikty v sociálním prostředí.

Reakce na stalking závisí na jeho délce a konkrétní podobě. Wondraková (cit. podle Čírtková et al., 2007, s. 122) realizovala výzkum v Německu a se svým týmem zjistila následující dopady stalkingu na oběť. (viz. tabulka č. 3)

Důsledky stalkingu	%
Žádné důsledky	0-2
Panika	11-30
Bolesti hlavy	14-35
Žaludeční potíže	34-43
Deprese	28-48
Vztek, podrážděnost, agrese	30-66
Nedůvěra	38-66
Poruchy spánku, noční můry	41-67
Nervozita, lekavost	0-70
Strach	43-71
Pocit vnitřního neklidu	54-81
Pracovní neschopnost	17-23

Tabulka 3: Důsledky stalkingu na oběť (Čírtková et al., 2007, s. 122)

Závěrem lze tedy říct, že stalking přináší oběti podstatné a omezující změny v životním způsobu a stylu. Představuje závažné negativní následky na psychickém a tělesném zdraví, finanční zátěž a také stres v sociální oblasti.

4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ STALKINGU

„Stalking představuje komplexní psychologický a sociální děj, za kterým se skrývají různé motivy, emoce, jednání, interakce a také různé varianty psychopatologie.“ (Čírtková, 2008, s. 89)

Při zvážení všech těchto aspektů je jasné, že nemůže existovat jedna jediná možnost pomoci, kterou bychom mohli aplikovat u všech případů nebezpečného pronásledování. Pro zastavení stalkingu existují různé možnosti intervence. Jedním z možných opatření jsou reakce oběti, které zahrnují především přerušování jakéhokoli osobního kontaktu se stalkerem a další možností je oficiální intervence policie. V mnoha případech se stalking bez odborné pomoci sám nevyřeší.

Dle Čírtkové (2008, s. 89) je řešení případů stalkingu v praxi označováno jako „management případu“ a je založen na individuálním přístupu, to znamená, že každý případ je nezbytně nejprve individuálně analyzován a vyhodnocen. Druhou zásadou je pragmatismus, což znamená, že navržené postupy musí přihlížet ke skutečným potřebám oběti, k dostupným zdrojům a také ovlivnitelnosti pronásledovatele. Hlavním cílem je vždy zajistit fyzickou bezpečnost oběti a stalking pokud možno zastavit.

K hlavním strategiím oběti, kterými může podpořit ukončení stalkingu, patří dle Čírtkové (2008, s. 89-90) :

- Důsledně ignorovat pokusy o kontakt
Oběť musí stalkerovi jednoznačně sdělit, že si s ním nepřeje žádný kontakt. Poměrně častou chybou je nedůslednost na straně oběti, která dlouho setrvává v blokaci pokusů a kontakt, ale nakonec nevydrží a po několika telefonátech ho zvedne a s pronásledovatelem komunikuje. Je třeba se také vyvarovat pozvání na tzv. poslední schůzku, která určitě poslední nebude.
- Vyhnout se setkání, jít stalkerovi z cesty
Téměř vždy se jedná o změnu životních návyků, přerušování kontaktů a dalších sociálních omezení.
- Stalking dokumentovat
Jde o dokumentaci a archivaci všech stalkerových aktivit. Zaznamenány by měly být veškeré aktivity, například i pokusy o vyhledávání oběti na jejím pracovišti, postávání před bydlíštěm apod. U poničených věcí je vhodná i fotodokumentace. Tyto informace jsou cenné pro eventuální právní postup ve věci.

- Stalking zveřejnit, informovat o něm okolí
Včasné zveřejnění stalkingu v privátním i pracovním prostředí zvyšuje možnosti ochrany oběti. Brání také tomu, aby stalker manipuloval s jejím okolím.
- Hledat pomoc a podporu
Hledání podpory a pomoci je pokládáno za aktivní strategii, která zmírňuje stavy pasivity a bezmoci. Pomáhá oběti nalézt vhodné strategie řešení.

Každopádně platí, že se stalkerem se nedá vyjednávat, a stalking se za normálních okolností nevytratí jen tak sám od sebe. Ve většině případů musí zakročit sami oběti, aby se pokusily stalkera zastavit.

Buskotte (2008, s. 54-56) popisuje strategii jak se dostat ze spárů stalkingem posedlé osoby takto:

- Vyhýbejte se jakémukoli kontaktu se stalkerem!
Iignorujte, odmítejte a buďte lhostejní k jakémukoli kontaktu, který s vámi stalker naváže. Neodpovídejte na SMS zprávy, dopisy a pokud vás potká na ulici, ignorujte ho.
- Telefonní teror: pořiďte si nové nebo další číslo a záznamník
Záznamník vám dá možnost zaznamenávat nahrávky jako důkaz obtěžování. Nové číslo vám dá možnost, že vás stalker nebude obtěžovat pomocí telefonu.
- Sbírejte důkazy
Archivujte zprávy, dokumentujte pachatelovy aktivity. Je vhodné si je psát i do diáře – co vám stalker zaslal, kam a kdy vás sledoval a podobně. Je to důkaz pro policii i oběť samotnou.
- Mluvte o svém problému otevřeně!
Koho informujete, ten vám může pomoci a ochránit vás. A navíc, ten, kdo ví, v jaké situaci se nacházíte, nebude pachateli podávat informace o tom, kde právě jste a co děláte.

Pokud se oběti samotné nedaří stalking zastavit, je vhodné vyhledat pomoc odborníků. Mezi takové druhy pomoci patří: linky důvěry, manželské a rodinné poradny, poradny pro oběti trestných činů a v neposlední řadě Policie ČR.

Důležitá je v oblasti stalkingu také prevence. Snahou společnosti by mělo být předcházet sociálně patologickým jevům, do nichž patří i stalking. Prevence by měla být rozdělena na

primární, sekundární a terciární. Mezi primární prevencí patří zvyšování informovanosti nebezpečného pronásledování u široké populace. Sekundární prevence by měla být zaměřena na populaci, která je stalkingem zasažena. Jde o informace na koho se obrátit v případě pomoci a rady a pomoci, jak nebezpečné pronásledování odvrátit. Terciární prevence se týká pronásledovatelů, kteří již byli za svůj čin trestáni.

Al Marrewa (2002, s. 208-214) ve své knize „Nenechte si ubližovat“ udává deset bodů, jak se chránit před pronásledovatelem.

1. Naslouchejte své intuici. Tento bod upozorňuje na to, že je důležité, aby každý, kdo vstupuje do vztahu, byl opatrný a pozorný vůči projevům partnera. Většina stalkerů má určité shodné rysy, jsou nejistí, vlastničtí, mají problém udržet si normální přátelské a intimní vztahy.
2. Stanovte si hranice. Jde o to říct stalkerovi, aby s tím přestal a stanovit si přesné hranici, které je nutné dodržovat.
3. Zaznamenávejte, zaznamenávejte, zaznamenávejte. Jde o shromažďování důkazů a dokladů. Vedení si deníku, shromažďování pohlednic, dárků, záznamů na záznamníku, SMS zpráv, apod.
4. Kontaktujte policii. Je důležité kontaktovat policii před tím, než se začnou objevovat prvky násilí.
5. Jděte za právníkem. Jde o využití právnických služeb a pomoci při řešení stalkingu.
6. Řekněte to světu. Čím více lidí a přátel o problému bude vědět, tím je větší šance na pomoc a vyřešení.
7. Obstarejte si omezující příkaz. Jedná se o dokument, který je vhodný v rámci bezpečnosti oběti, ale také oficiálním dokumentem, který je zaznamenán v policejním spise o pronásledování.
8. Zajistěte si profesionální pomoc. Doporučuje se začít navštěvovat podpůrné skupiny, zejména tehdy, kdy se začne objevovat deprese a úzkost.
9. Využijte svého hněvu. Je jasné, že oběť cítí hněv vůči člověku, který ji pronásleduje. Jde jen o to, zda ho využije jako sílu k vyřešení problému nebo zkomplikování celé situace.
10. Chraňte se. Chránit sebe i své okolí je nejdůležitější prvek celé prevence.

4.1 Legislativní ukotvení

Do 31. 12. 2009 nebyl pojem stalking v právní úpravě ČR zakotven. Pachatele stalkingu bylo možné do té doby pouze stíhat za předpokladu, že se dopustily jiného trestného činu.

Od 1. 1. 2010 vzešel v platnost nový Trestní zákoník 40/2009 Sb., který už pojem stalking zná a je zde vymezeno nebezpečné pronásledování i nebezpečné vyhrožování. Nebezpečné pronásledování jako nový trestní čin je ukotven v § 354 s názvem Nebezpečné pronásledování.

„Trestného činu se dopustí ten:

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,

d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,

b) se zbraní, nebo

c) nejméně se dvěma osobami.“ (ČESKO, 2009)

Trestný čin nebezpečného pronásledování byl zařazen mezi trestné činy, které lze stíhat pouze se souhlasem poškozeného. Vzhledem k tomu, že se stále jedná o nový trestný čin, stále vznikají další otázky. Například, jak dlouho musí nebezpečné pronásledování trvat, aby se jednalo už o trestný čin a ne pouze o přestupek.

Stalking je trestný již v několika zemích Evropské unie. V Rakousku patří mezi trestné činy od pololetí 2006, v Německu od ledna 2007. Naproti tomu v USA je stalking posuzován jako trestný čin již od roku 1990.

Dle Horákové (2012, s. 221) k naplnění skutkové podstaty trestného činu stalkingu většina států, které mají stalking vedený jako trestný čin, požaduje, aby se ze strany pachatele jednalo o chování, které spočívá v opakovanosti závadového chování více jak dvou případů, kdy oběť vykazovala známky racionálního strachu.

4.2 Intervenční centra- Bílý kruh bezpečí

Intervenční centrum je jeden ze způsobů pomoci obětem stalkingu. Nalezneme ho v §60 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

„(1) Na základě vykazání ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykazání intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) sociálně terapeutické činnosti,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

(3) Služba podle odstavce 1 poskytovaná formou pobytových služeb obsahuje vedle základních činností uvedených v odstavci 2 tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy.

(4) Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.“
(ČESKO, 2006)

Intervenční centrum nalezneme v každém okresním nebo minimálně krajském městě. Ve Zlínském kraji najdeme jednu pobočku intervenčního centra a to přímo ve Zlíně. Mezi nejznámější a největší intervenční centra patří Bílý kruh bezpečí (BKB), který vznikl už v roce 1991 a má 13 pracovišť po celé ČR. BKB nabízí obětem trestných činů pomoc, která obsahuje: poskytnutí právních informací, psychologické a sociální poradenství. Pomoc v Bílém kruhu bezpečí poskytují odborně způsobilí poradci, právníci, psychologové, sociální pracovníci a lékaři.

„BKB je zapsán v Registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV (dle zákona č. 206/2006 Sb.) a v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti (dle zákona č. 45/2013 Sb.). Pomoc Bílého kruhu je komplexní, to znamená, že oběti mohou v jedné poradně řešit komplex svých aktuálních problémů a otázek, jak v oblasti práva, tak v oblasti psychosociální.“ (Bílý kruh bezpečí, 2009)

Komplexní pomoc BKB je poskytována prostřednictvím:

- Celostátní síť poraden BKB
- Centrály BKB
- Linky BKB - 257 317 110 - nonstop pomoc obětem a svědkům trestných činů
- DONA linky - 2 51 51 13 13 - nonstop pomoc obětem domácího násilí
- Intervenčního centra BKB
- Klíčových sociálních pracovníků (případových manažerů) pro zvláště zranitelné oběti a pozůstalé

Komplexní pomoc Bílého kruhu bezpečí o. s. se opírá o důkladné posouzení informací:

- o chování a aktivitách pronásledovatele,
- o svých dosavadních pokusech zamezit pronásledování,
- o všech dalších důležitých okolnostech.

Dvojice poradců Bílého kruhu bezpečí, právník a krizový intervent, řeší společně s obětí tři základní otázky:

- zda jde skutečně o nebezpečné pronásledování,
- zda hrozí oběti nebezpečí fyzického napadení,
- vhodnou strategii intervence (defenzivní, ofenzivní, kombinovanou). (Bílý kruh bezpečí, 2009).

Z poradny Bílého kruhu bezpečí si oběť nebezpečného pronásledování odnáší konkrétní a reálná doporučení, jak má dál postupovat, aby dosáhla svého cíle – tj. ukončit nevyžádané a obtěžující pokusy o kontakt ze strany pronásledovatele. Výhodou je, že poradci v Bílém kruhu bezpečí dovedou kombinovat právní kroky s psychologickou pomocí pro oběť pronásledování.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 REALIZACE VÝZKUMU

Výzkumné pojetí si volíme na základě výzkumného problému, byl tedy zvolen kvantitativní výzkum. Tento druh výzkumu nám umožní zkoumat názory a postoje u větší skupiny respondentů. Jako literaturu pro praktickou část jsme zvolili publikaci od Chrásky z roku 2007: Metody pedagogického výzkumu - základy kvantitativního výzkumu a Petera Gavory, Úvod do pedagogického výzkumu z roku 2008.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém je deskriptivní a je definován následovně:

Jaká je informovanost středoškolských studentek Zlínského kraje v oblasti stalkingu?

5.2 Stanovení výzkumného cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjistit informovanost respondentek o problematice stalkingu.

Mezi dílčí cíle praktické části bakalářské práce patří:

- zjistit, zda se respondentky setkaly s pojmem stalking
- zjistit, zda respondentky vnímají informovanost o stalkingu v České republice jako dostatečnou
- zjistit, zda respondentky mají zájem dozvědět se více informací o stalkingu

5.3 Výzkumné otázky

Na základě zvoleného problému jsme stanovily následující výzkumné otázky:

VO 1: Co si respondentky představí pod pojmem stalking?

VO 2: Kde se studentky setkaly s pojmem stalking?

VO 3: Do jaké míry jsou dotazované studentky informovány o problematice stalkingu?

VO 4: Kdo je dle studentek nejčastější pachatel stalkingu?

VO 5: Jaká je podle respondentek informovanost o stalkingu v České republice?

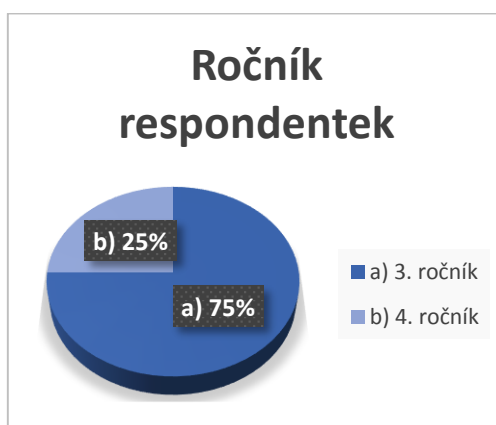
VO 6: Jaká je dle studentek možná prevence stalkingu?

5.4 Výzkumný soubor

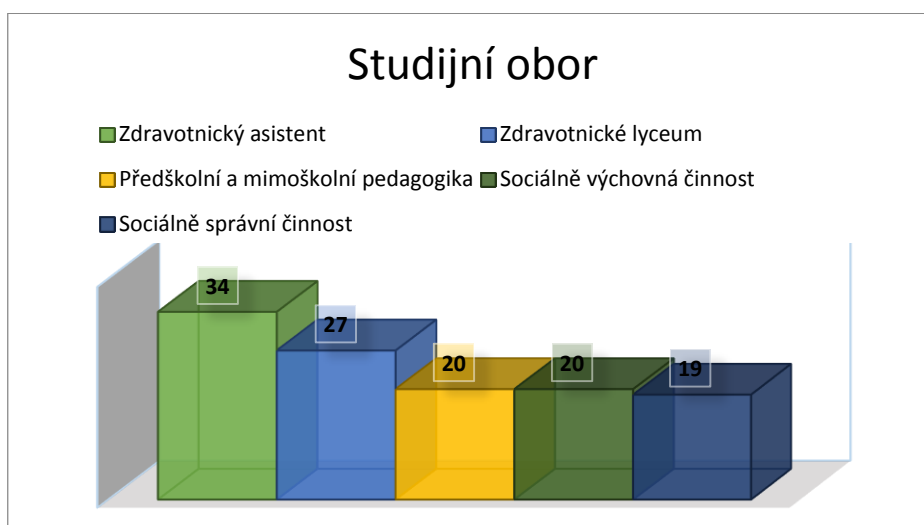
Dotazovaní byli vybráni na základě dostupného výběru. Výzkumný soubor tvořily studentky 3. a 4. ročníků středních škol ve Zlínském kraji, které studují školy s humanitními obory. Studentky byly vybrány na základě toho, že dle dostupných výzkumů jsou ženy více ohroženy stalkingem, než muži, proto jsme se rozhodli zaměřit se pouze na studentky. Jednalo se o studijní obory: zdravotnický asistent, zdravotnické lyceum, sociálně správní činnost, sociálně výchovná činnost a předškolní a mimoškolní pedagogika. Výzkum probíhal na 6 školách ve Zlínském kraji. Školy jsme navštívili osobně, v některých školách jsme i přímo komunikovali s respondenty. Bylo překvapující, že studentky měly zájem o spolupráci. Výzkum probíhal během měsíce března 2014.

Ze 120 respondentek bylo 30 studentek ze čtvrtých ročníků a 90 studentek ze třetích ročníků.

Dotazník byl rozdán 150 respondentům. Celkový počet vrácených dotazníků byl 120.

Graf 1: Ročník respondentek

Graf 2: Studijní obor

5.5 Metoda sběru dat

Metodou výzkumu byl zvolen kvantitativní výzkum. Jako nejvhodnější připadalo dotazníkové šetření. Dle Gavory (2008, s. 122) můžeme dotazníkem získat velké množství informací za poměrně malý čas. Dotazník je tvořen 13 otázkami, z nich 6 položek je uzavřených, 4 polouzavřené, 2 otevřené a 1 škálová. Data z dotazníků byla sečtena a vyhodnocena pomocí MS Excel a následně zpracována do tabulek četností. Pro lepší přehlednost byly k tabulkám doplněny výsečové a sloupcové grafy. Škálová otázka je zpracována pomocí průměru.

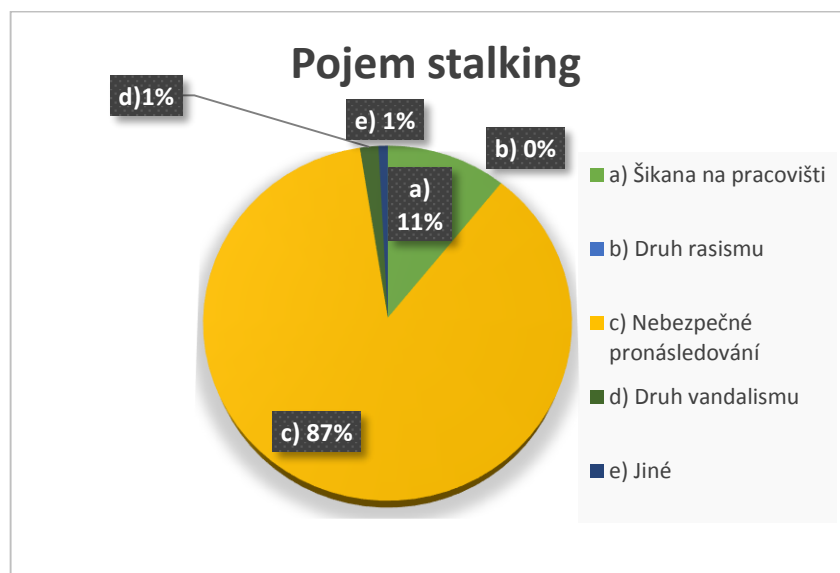
6 ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT

Výsledky provedeného výzkumu jsou vždy uvedeny v tabulce a k tomu příslušnému grafu pro lepší přehled.

Otázka č. 1: Co si představíte pod pojmem stalking?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Šikana na pracovišti	13
Druh rasismu	0
Nebezpečné pronásledování	104
Druh vandalismu	2
Jiné	1
Σ	120

Tabulka 4: Pojem stalking

Graf 3: Pojem stalking

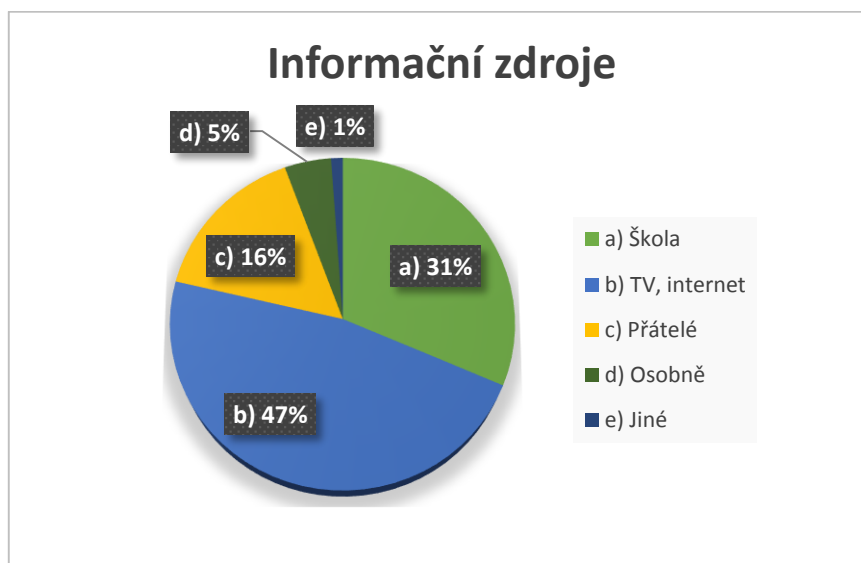
Otázka č. 1 spadala pod výzkumnou otázku č. 1, co si studentky představí pod pojmem stalking. Z výsledků můžeme vidět, že převážná většina studentek (87%) si pod pojmem stalking

představí nebezpečné pronásledování. Lze tedy konstatovat, že respondentky mají povědomí o stalkingu. Pouhých 12 % označilo jinou odpověď, než nebezpečné pronásledování.

Otázka č. 2: Setkala jste se s pojmem stalking? (Pokud ano, uveďte kde, pokud ne, pokračujte otázkou č. 3)

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Škola	28
TV, internet	42
Přátelé	14
Osobně	4
Jiné	1
Σ	89

Tabulka 5: Informační zdroje

Graf 4: Informační zdroje

Otázka, zda-li se studentky setkaly s pojmem stalking, odpovídala na výzkumnou č. 2- kde se studentky s pojmem stalking setkaly. Na tuto otázku odpovídaly pouze respondentky, které se s pojmem stalking setkaly. Z výsledků vyplývá, že 31 studentek se s nebezpečným pronásledováním vůbec nesetkalo. Mezi všemi odpověďmi převažuje jako zdroj informací TV a internet. Mezi nejvíce uváděné odpovědi patří také škola, což může být i tím, že jsme se dotazovali studentek humanitních oborů, které by měly mít vzhledem ke studovanému

oboru o stalkingu největší povědomí. Také se mezi respondentkami našly 4 studentky, které se s nebezpečným pronásledováním setkaly osobně.

Otázka č. 3: Zaznačte křížkem, jaká je dle Vašeho názoru četnost projevů stalkingu. (1- nejméně časté, 5 - nejčastější)

STALKING SE PROJEVUJE:	PRŮMĚR
Opakovaným a nevyžádaným posíláním dopisů, SMS zpráv, e- mailů	3,87
Opakovanými nevyžádanými telefonáty	3,62
Opakovaným nevyžádaným posíláním dárků	2,52
Výhružkami	3,41
Ničením majetku	2,31
Čekáním na místech, kde se oběť pohybuje	3,98
Kontaktováním přes třetí osobu	2,65
Zanecháváním vzkazů	3,16
Vnikáním oběti do domu	2,3
Objednáváním zboží, či služby jménem oběti	2
Fyzickým ubližováním	2,66

Tabulka 6: Projevy stalkingu

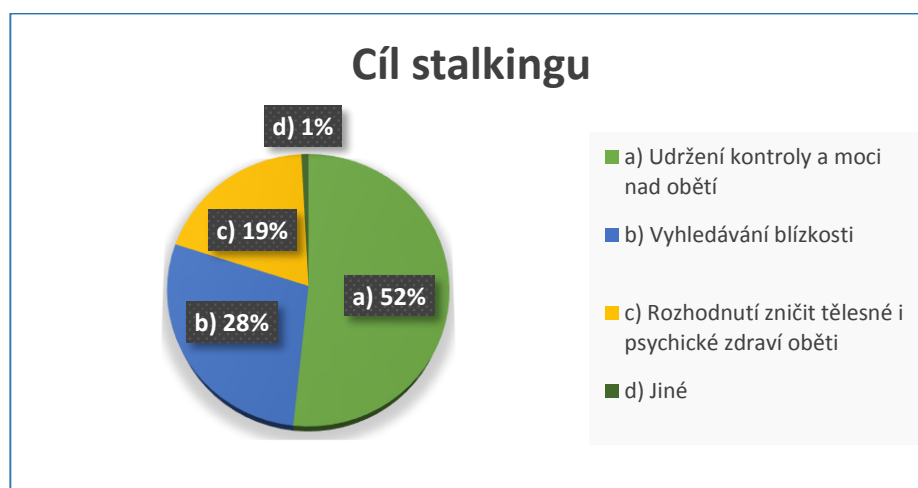
Typ škálové otázky, kdy respondentky značily četnost projevů stalkingu, kdy 1 znamenala nejméně časté a 5 nejčastější projevy. Dle studentek se stalking nejčastěji projevuje čekáním na místech, kde se oběť pohybuje. Pouhé 4 studentky uvedly tento projev jako nejméně častý. Jako druhé nejčastější pak zvolily opakované a nevyžádané posílání dopisů, SMS zpráv a e-mailů. Nejméně častý projev stalkingu zvolily studentky objednávání zboží, či služby jménem oběti, dále pak vnikání oběti do domu. Všechny projevy byly ohodnoceny

číslem, u žádné položky se neobjevila 0. Jednalo se o položku v dotazníku, která spadala pod výzkumnou otázku č. 3, do jaké míry jsou studentky informovány v oblasti stalkingu.

Otázka č. 4: Co je dle Vašeho názoru nejčastějším cílem stalkingu?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Udržení kontroly a moci nad obětí	62
Vyhledávání blízkosti	34
Rozhodnutí zničit tělesné i psychické zdraví oběti	23
Jiné	1
Σ	120

Tabulka 7: Cíl stalkingu

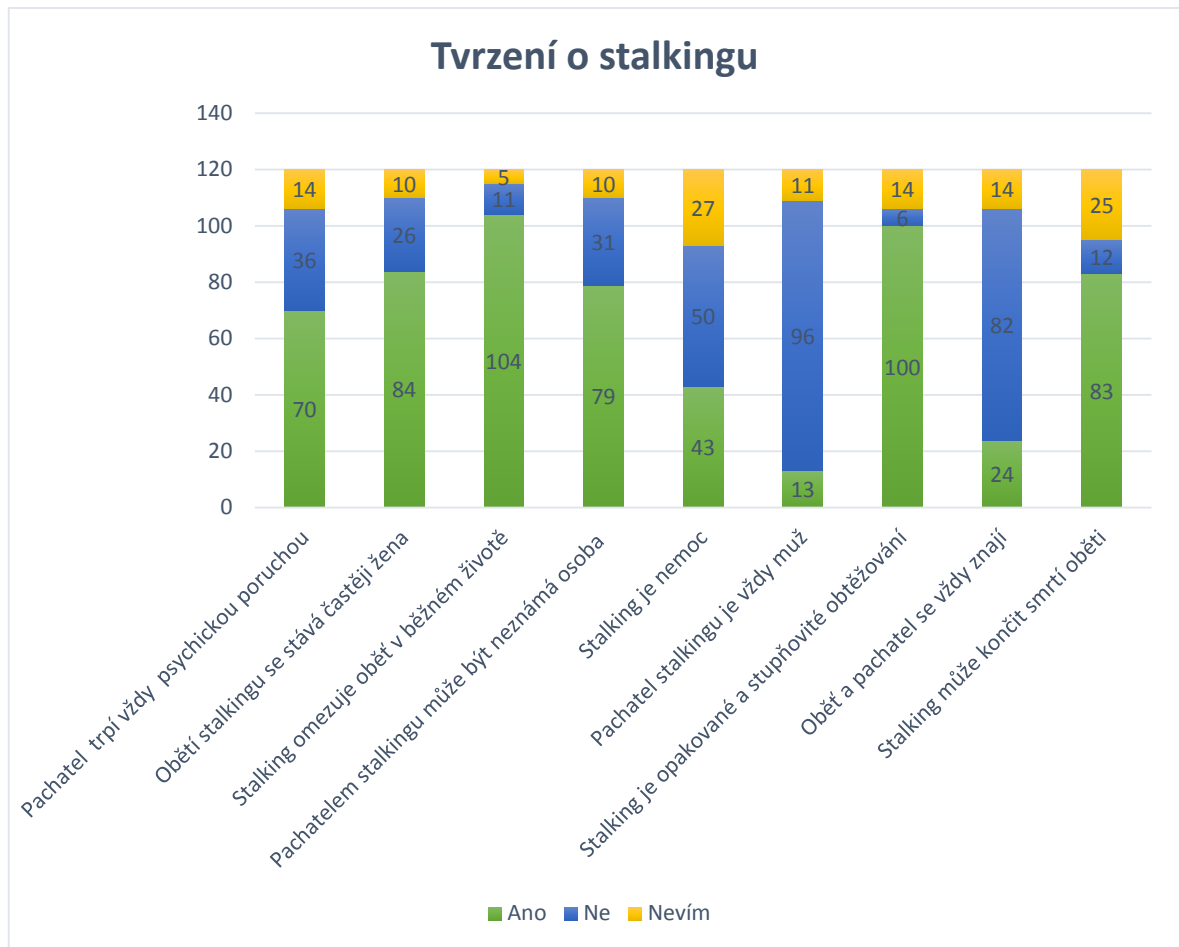
Graf 5: Cíl stalkingu

Otázka v dotazníku, která se řadila mezi výzkumnou otázku č. 3. Mezi nejčastější cíle stalkingu uvedlo 52% studentek udržení kontroly a moci nad obětí. Vyhledávání blízkosti a rozhodnutí zničit tělesné i psychické zdraví oběti byly v počtu odpovědí podobné. Jakou jinou možnou odpověď označila jedna studentka, která mezi nejčastější cíl stalkingu uvedla zábavu.

Otázka č. 5: Rozhodněte, zda jsou podle Vás uvedená tvrzení pravdivá, či nikoliv. Svou odpověď označte křížkem.

TVRZENÍ	ANO	NE	NEVÍM
	Absolutní hodnota		
Pachatel stalker trpí vždy psychickou poruchou	70	36	14
Obětí stalkingu se stává častěji žena	84	26	10
Stalking omezuje oběť v běžném životě	104	11	5
Pachatelem stalkingu může být pro oběť neznámá osoba	79	31	10
Stalking je nemoc	43	50	27
Pachatelem je vždy muž	13	96	11
Stalking je opakované, stupňovité obtěžování	100	6	14
Oběť a pachatel se vždy znají	24	82	14
Stalking může končit smrtí oběti	83	12	25

Tabulka 8: Tvrzení o stalkingu

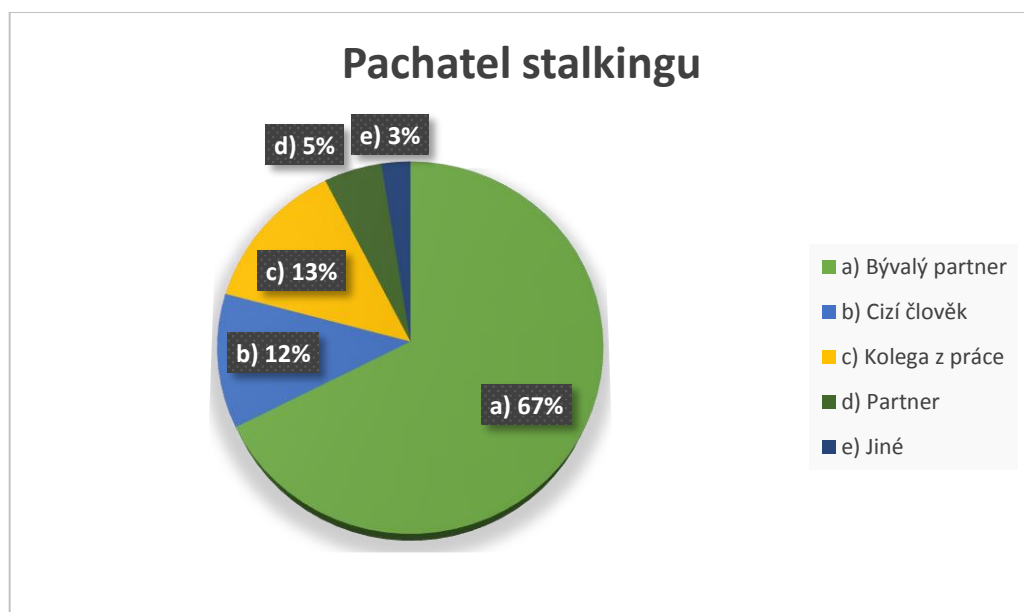
Graf 6: Tvrzení o stalkingu

Typ otázky, kde měly studentky z uvedených tvrzení vybírat, zda s výrokem souhlasí, nesouhlasí či neví. Většina dotazovaných studentek se snažila odpovídat ano nebo ne. Ale i u odpovědi neví se vyskytlo hodně odpovědí, hlavně u tvrzení, že stalking je nemoc a zda stalking může končit smrtí oběti. Více jak třetina respondentek uvedla, že stalking je nemoc, což je ovšem špatně, stalking nemoc není. Většina studentek uvedla jasné tvrzení o stalkingu, že nebezpečné pronásledování omezuje oběť v běžném životě a také, že stalking je opakované a stupňovité obtěžování. Také převážná část studentek správně odpověděla, že pachatelem nemusí být vždy jen muž a také se pachatel a oběť nemusí znát. Jednalo se o dotazníkovou položku, která nám odpovídala na výzkumnou otázku č. 3.

Otázka č. 6: Kdo je podle Vás nejčastější pachatel stalkingu?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Bývalý partner	81
Cizí člověk	14
Kolega z práce	16
Partner	6
Jiné	3
Σ	120

Tabulka 9: Pachatel stalkingu

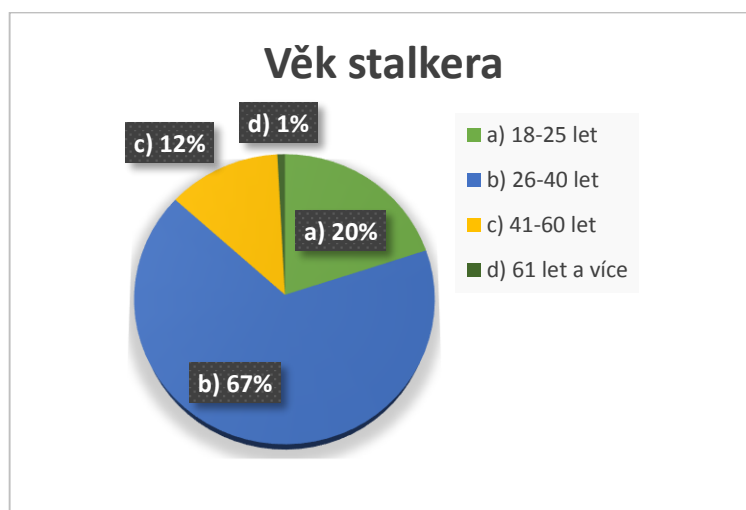
Graf 7: Pachatel stalkingu

Na výzkumnou otázku č. 4, kdo je dle studentek nejčastější pachatel stalkingu, nám odpovídala položka č. 6. Z vyhodnocených odpovědí můžeme pozorovat, že dle studentek je nejčastější pachatel stalkingu bývalý partner. Tato odpověď převyšuje nad všemi ostatními. Odpověď kolega z práce může být zapříčiněna i tím, že 13 respondentek si myslí, že stalking je šikana na pracovišti. Jako jiné odpovědi byly uvedeny soused a kamarád.

Otázka č. 7: V jaké věkové kategorii se podle Vašeho názoru stalker nejčastěji objevuje?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
18-25 let	24
26-40 let	80
41-60 let	15
61 let a více	1
Σ	120

Tabulka 10: Věk stalkera

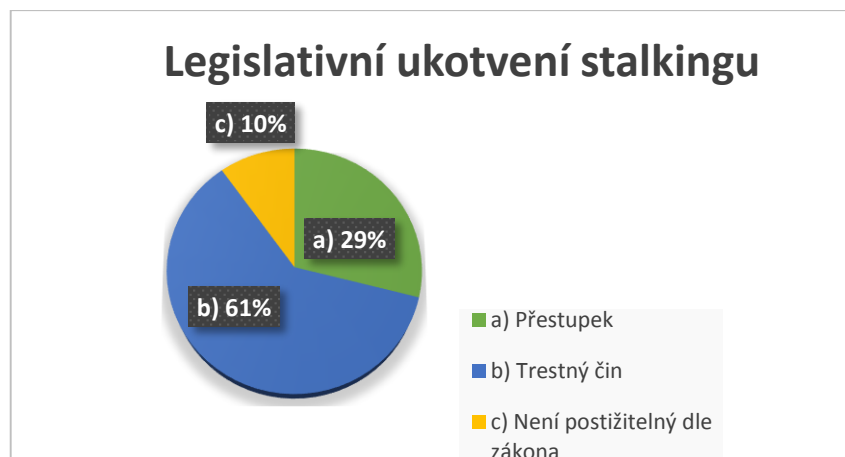
Graf 8: Věk stalkera

Dle většiny dotazovaných je stalker osoba ve věku 26-40 let. 61 let a více bylo uvedeno pouze jednou a to v případě, že studentka v předchozí otázce, kdo je nejčastěji pachatel stalkingu, uvedla souseda. Jednalo se o položku v dotazníku, která spadala pod výzkumnou otázku č. 4.

Otázka č. 8: Stalking je v ČR považován dle zákona jako:

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Přestupek	35
Trestný čin	74
Není postižitelný dle zákona	11
Σ	120

Tabulka 11: Legislativní ukotvení stalkingu

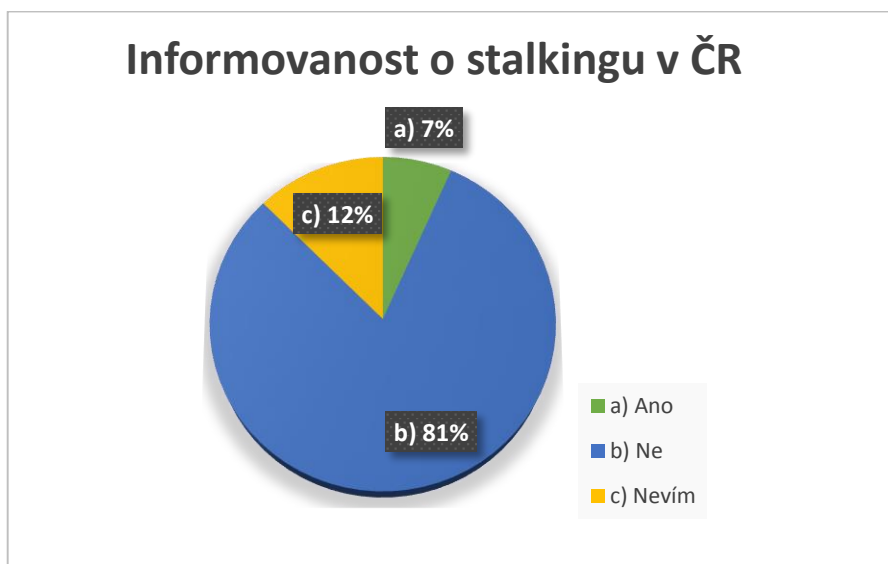
Graf 9: Legislativní ukotvení stalkingu

Otázka v dotazníku, která hledala odpověď na výzkumnou otázku č. 3, do jaké míry jsou studentky informovány v oblasti stalkingu. 74 odpovídajících respondentek uvedlo, že stalking je v ČR považován za trestný čin. Menší část studentek si myslí, že stalking je pouze přestupek a 11 odpovídajících označilo, že stalking není postižitelný dle zákona.

Otázka č. 9: Je podle Vás v naší republice dostačující informovanost týkající se stalkingu?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Ano	8
Ne	97
Nevím	15
Σ	120

Tabulka 12: Informovanost o stalkingu v ČR

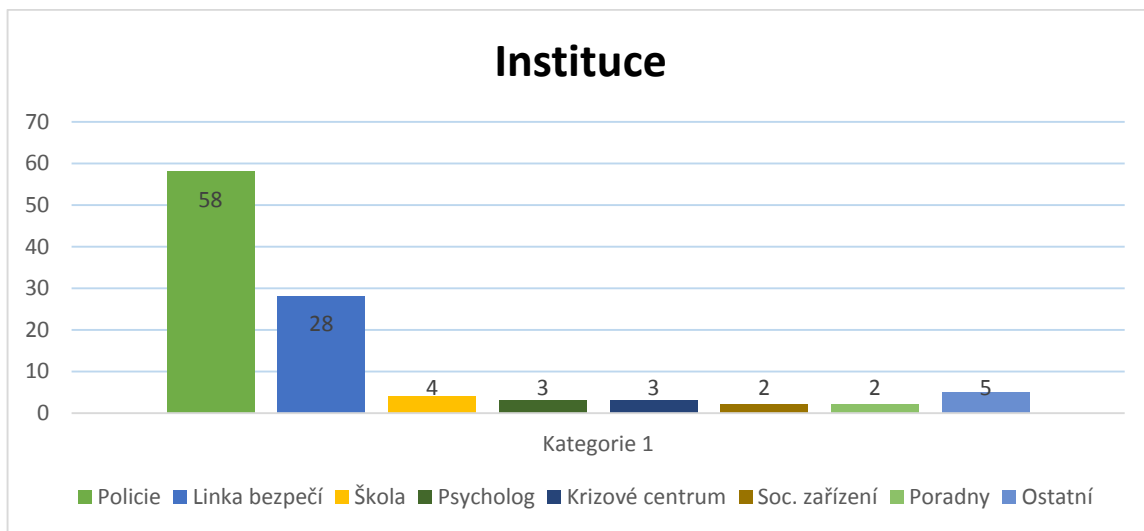

Graf 10: Informovanost o stalkingu v ČR

Ze všech dotazovaných respondentek si převážná část (81%) myslí, že v ČR není dostatečná informovanost. Pouhých 12% se domnívá, že je v naší republice dostačující informovanost. Otázka č. 9 odpovídala výzkumné otázce č. 5, jaká je dle studentek informovanost o stalkingu v ČR.

Otázka č. 10: Znáte instituce, kam se v případě stalkingu obrátit? (vypište)

Na otevřenou otázku, zda znají studentky instituce, kam se v případě stalkingu obrátit odpovědělo pouze 66 studentek (55%). Ze všech odpovědí převažovala policie. Mezi ostatní studentky uvedly odpovědi: 155, 112, kdokoliv, zaměstnanec a Bílý kruh bezpečí. Jednalo se o položku, která nám odpovídala na výzkumnou otázku č. 3. Dotazované studentky uvedly tyto odpovědi:

Graf 11: Instituce

Otázka č. 11: Myslíte si, že jde stalkingu předejít?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Ano	38
Ne	82
Σ	120

Tabulka 13: Prevence stalkingu

Graf 12: Prevence stalkingu

Jednalo se o položku, která se nám snažila zodpovědět výzkumnou otázku č. 6, zda si studentky myslí, že je možná prevence stalkingu. Na otázku, zda jde stalkingu předejít odpovědělo 82 respondentek ne a 38 ano. Na otázku č. 11 navazovala otázka č. 12.

Otázka č. 12: Pokud jste u otázky č. 11 odpověděla ano, uveďte jak, pokud ne, uveďte proč.

Otázka č. 12 navazuje na předchozí otázku, kdy měly studentky, které odpověděly v předchozí otázce kladně, uvést, jak můžeme stalkingu předejít a pokud jejich odpověď byla záporná, měly odpovědět, proč ne. Z 38 respondentek, které odpověděly, že stalkingu jde předejít, odpovědělo na otázku č. 12 pouze 22 studentek. 82 studentek uvedlo, že stalkingu předejít nelze a svou odpověď zdůvodnilo 59 dotazovaných. Otázka také spadala do výzkumné otázky č. 6.

Odpovědi, které studentky uvedly v případě, kdy si myslí, že stalkingu lze předejít:

1. Informovanost, přednášky (n= 5)
2. Odstěhování se (n= 3)
3. Nedávat své kontakty na sociální sítě (n= 3)
4. Nebýt slabý jedinec (n= 2)
5. Dávat si pozor, s kým se přátelím (n= 2)
6. Pohrozit stalkerovi, že ho udáme (n= 1)
7. Léčení stalkerů (n= 1)

8. Ohlášení včas na policii (n= 1)
9. Svěření se blízkému (n= 1)
10. Udržování dobrého psychického stavu (n= 1)
11. Vyhledat psychickou pomoc (n= 1)

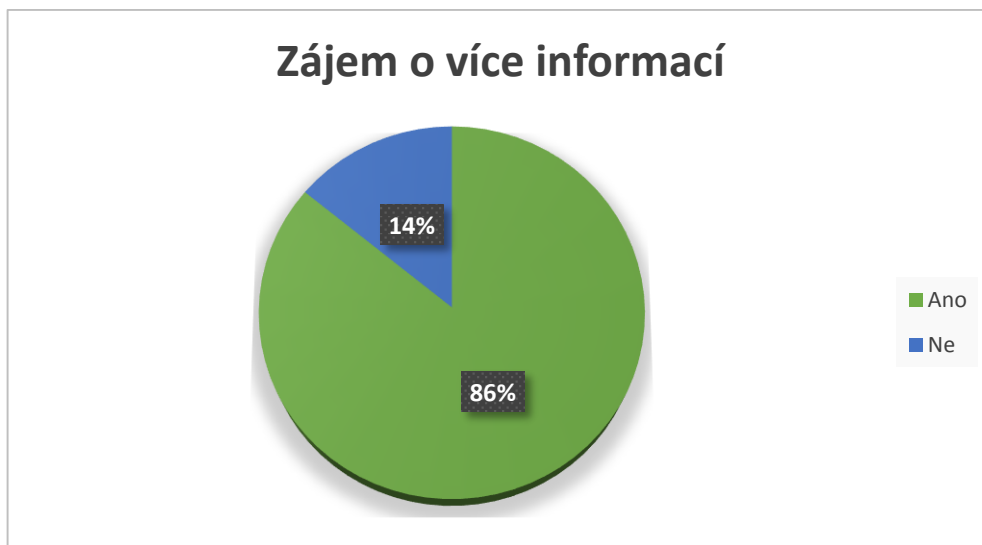
Odpovědi, které studentky uvedly v případě, kdy se domnívají, že stalkingu předejít nelze:

1. Pronásledovatel se může objevit kdykoliv a může to být kdokoliv (n= 7)
2. Nepoznáme, jestli je člověk stalker (n= 6)
3. Je to psychicky nemocný člověk (n= 6)
4. Pronásledovatel se rozhodne sám a nezabráníme mu v tom (n= 4)
5. Každý to má v hlavě jinak (n= 3)
6. Nejde tomu předejít, když o tom dopředu nevím (n= 3)
7. Většinou se jedná o bývalého partnera, který se nemůže smířit s rozchodem a snaží se získat oběť nazpět (n= 2)
8. I kdybychom se snažili se všema vycházet dobře, stejně se to může stát (n= 1)
9. Pokud chce, najde si tě (n= 2)
10. Těžko ovlivníme chování stalkera (n= 1)
11. Oběť se nemůže rozhodnout, jestli chce být sledována nebo ne (n= 1)
12. Nikdy nevíš, kdy to čekat (n= 1)
13. Protože lidi jsou nebezpeční a nevyzpytatelní (n= 1)
14. Je to v člověku už dané (n= 1)
15. Člověk nikdy nemůže vědět, co ho čeká zítra a v tomto je to podobné (n= 1)

Otázka č. 13: Chtěla byste se o problému stalkingu dozvědět více?

ODPOVĚĎ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Ano	103
Ne	17
Σ	120

Tabulka 14: Zájem o více informací

Graf 13: Zájem o více informací

Na otázku, zda by se chtěly studentky dozvědět více informací o stalkingu odpověděla převážná část dotazovaných (86%) ano. Pouze 17 studentek nemá zájem o více informací o tomto problému. Položka v dotazníku nám zjišťovala odpověď na výzkumnou otázku č. 5.

6.1 Interpretace dat

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou studentky informovány v oblasti stalkingu. Cíle jsme dosáhli na základě výzkumných otázek, které jsme si stanovili v rámci výzkumného šetření.

Z výsledků vyplývá, že studentky jsou v oblasti stalkingu do jisté míry informovány, na většinu otázek odpovídaly respondentky správně, pouze v případě institucí, kam se mohou oběti stalkingu obrátit, odpovídaly studentky v malém počtu a jako hlavní instituci volili Policii ČR. Pouze v jednom případě byla zmíněna jedna z nejhlavnějších institucí, která se stalkingem zabývá a tou je Bílý kruh bezpečí.

Projevy stalkingu, kdy měly studentky označovat odpovědi od nejméně častých projevů po nejčastější, se lišily od výzkumů, který provedl Voss v roce 2004, kdy zkoumal četnost výskytu jednotlivých forem stalkingu, jak o ní referovaly oběti. Většina studentek uvedla, že nejčastějším projevem stalkingu je čekání na místech, kde se oběť pohybuje a opakované a nevyžádané psaní dopisů, SMS zpráv a e-mailů. Jako nejméně časté projevy stalkingu studentky uváděly objednávání zboží a služeb jménem oběti a také vnikání oběti do domu. Dle

Vosse (2006, s. 93-104) je nejčastějším projevem stalkingu telefonování oběti, potulování se v její blízkosti a na třetím místě je kontaktování přes třetí osobu. Posílání dopisů, SMS zpráv a e-mailů je až na pátém místě. Studentky ovšem kontaktování přes třetí osobu uvedly jako jeden z nejméně častých projevů. Také projev fyzického násilí uvedly jako jeden z nejméně častých projevů, ale na základě výzkumu Bílého kruhu bezpečí, který byl prováděn v letech 2007-2009 v Praze, se u 50% všech pronásledování objevovalo fyzické násilí. (Bílý kruh bezpečí, 2010)

Respondentky se s pojmem stalking setkaly převážně v médiích a ve škole. 31 studentek se s pojmem nesetkala vůbec. Správně také většina odpovídajících uvedla, že stalking je v ČR považován za trestný čin.

Na otázku, co je nejčastějším cílem stalkingu odpověděla polovina dotazovaných správně. Dle Buskotte (2008, s 50) je cílem stalkingu je ve většině případů touha po moci a kontrole. Studentky u položek, kdo je nejčastějším pachatelem stalkingu, zvolily dobře, že se jedná o bývalého partnera ve věku 26-40 let. Dle Čírtkové (2008, s. 73) je stalker v 50% bývalý partner. Zhruba 80 % stalkerů jsou muži, většině z nich je mezi 30 a 40 lety. (Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska, 2007)

Na otázku, zda je možná prevence stalkingu odpovídaly studentky většinou negativně, avšak svoji odpověď zdůvodňovaly velmi málo. Lze těžko soudit, zda respondentky nevěděly, jak mají odpovídat nebo se jim nad problémem nechtělo přemýšlet. Odpovědi, které uváděly, byly každá úplně jiná a žádné se neshodovaly. Ve většině případů si ale myslí, že stalkingu nelze zabránit, protože stalker je nemocný člověk a pokud chce, svou oběť si najde. Také se často objevovala odpověď, že pronásledovatelem může být kdokoliv a objevit se může kdykoliv. Pokud byla odpověď, že se stalkingu předejít dá, studentky zmiňovaly informovanost a také dávat si pozor, na to s kým se kamarádím. Zajímavá byly odpovědi, že je nutné, dobře si vybírat našeho budoucího partnera, otázkou zůstává, zda dokážeme poznat zavčas, jestli může být náš partner budoucí stalker. Otázky byly různorodé a některé i velmi zajímavé.

Na konci dotazníku se měly studentky vyjadřovat k informovanosti v naší republice o problematice stalkingu a většina uvedla, že není dostačující a naprostá většina respondentek by ráda získala více informací v této oblasti. Lze ocenit, že studentky mají zájem, mít více povědomí o tomto současném problému společnosti.

Další realizované výzkumy by mohly být zaměřené na informovanost studentek všech oborů středních škol, ne pouze na obory s humanitním zaměřením a tedy zjistit, jestli jsou středoškolské studentky studující humanitní obory více informovány, než studentky dalších oborů. Jako další přínosný výzkum bychom viděli i zjišťování informací nebo zkušeností v oblasti stalkingu u mužů. Muži jsou v tomto problému stále přehlíženi, i když stalking se může týkat také mužského pohlaví.

6.2 Doporučení pro praxi

Výsledky výzkumného šetření mohou být přínosné pro tvoření kampaní a preventivních programů týkající se dané problematiky, ať už pro studentky středních škol, které projeví zájem o to, dozvědět se více informací nebo pro širokou veřejnost. Cílem těchto kampaní by bylo zvýšit informovanost v rámci tématu nebezpečného pronásledování. Vhodným řešením pro zvýšení informací by také bylo vydání informačních brožurek a letáků.

Jako vhodný bych viděla preventivní program pro třídní kolektiv studentek středních škol, který by prováděl sociální pedagog. Program by byl veden formou besedy a bez přítomnosti třídního učitele, aby bylo možné se studentkami mluvit otevřeně. Preventivní program by měl název „Mluvme spolu o stalkingu“. Cílem by bylo zvýšení informovanosti o tomto problému. Důraz by byl kladen hlavně na rozpoznání stalkingu a doporučenými návody, jak tento problém řešit. Čas by byl vymezen na 4 vyučovací hodiny a témata by byla následující:

1. Co je stalking?
2. Formy, podoby, specifika
3. Proč ke stalkingu dochází?
4. Mýty
5. Varovné signály
6. Bezpečnostní plán
7. Jak mohu pomoci já
8. Kde hledat pomoc
9. Diskuze

Na závěr celého programu by měly studentky za úkol vypracovat ve skupinách po 3 členech „sociální reklamu“ na téma stalking. Práce by poté byly vystaveny na chodbách školy.

Studentky by si z programu odnesly užitečné informace o problému stalkingu a na základě zájmu studentek o další setkání by bylo možné domluvit pokračování preventivního programu.

ZÁVĚR

Problematika stalkingu je velmi závažný jev, avšak stále je mu věnována malá pozornost. Hovoří se o něm většinou až v případě, kdy je už pozdě, ale informovanosti a prevencí se nehovoří skoro vůbec. Když se řekne stalking stále si většina lidí představí člověka, který je beznadějně zamilovaný do celebrity, ale málo lidí vnímá tento problém tak, že může potkat téměř každého z nás a nemusí mít zrovna šťastný konec. Jak napsala jedna odpovídající studentka v našem dotazníku: „Nikdo z nás neví, co bude zítra a to samé platí i u stalkingu.“

Nikdo z nás nemůže vědět, kdo si nás vybere a začne nás pronásledovat. V bakalářské práci jsme se zabývali informovaností středoškolských studentek. V tomto věku studentky navazují trvalejší vztahy a měly by vědět, co takový rozchod s partnerem může obnášet a jak se z nekonečného kruhu pronásledování vymanit. V naší společnosti nejsou realizovány žádné kampaně na podporu informovanosti a povědomí o tomto problému, i když problém stalking by neměl být přehlížen.

Cílem teoretické části naší bakalářské práce bylo čtenáře seznámit s problematikou stalkingu. Popsali jsme, jak se stalking vyvíjel v historickém kontextu a zmínili jsme příčiny stalkingu. Další kapitola se zabývala pachatelem stalkingu, metodami, které využívá k pronásledování a následně jsme si rozebrali typologii stalkera dle různých hledisek. Oběti stalkingu popisovala další kapitola, kde jsme také zmínili falešné oběti stalkingu a důsledky, které mohou u oběti nebezpečného pronásledování nastat. Poslední část teoretické části se věnovala možnostmi řešení stalkingu, jeho právním ukotvením a nejdůležitějším intervenčním centrem, kterým je Bílý kruh bezpečí.

Praktická část bakalářské práce popisovala design kvantitativního výzkumu, kde jsme pomocí dotazníkového šetření zjišťovali informovanost v oblasti stalkingu u studentek 3. a 4. ročníků, které studují obory s humanitním zaměřením. Z výsledků výzkumu vyplývá, že studentky vědí, co pojem stalking znamená a za zdroj informací považují převážně média. V případě, že by se staly obětí stalkingu, neznají příliš mnoho institucí, kam se obrátit o pomoc. Jako nejčastější možnost, kam by se mohly studentky obrátit o pomoc, uváděly Policii ČR. Z výzkumu vyplynulo, že studentky jsou do jisté míry informovány a o tuto problematiku jeví zájem. Bylo by vhodné, aby studentky měly možnost dozvídat se více informací z různých zdrojů, nejlépe médií a také by bylo vhodné pořádat preventivní programy a kampaně pro zajištění větší informovanosti o tomto problému. Je důležité, aby téma stalking bylo v naší republice více diskutované.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BUSKOTTE, Andrea a Lucie VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
- [2] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-807-3802-134.
- [3] ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
- [4] ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.
- [5] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 263 s. ISBN 80-7178-510-5.
- [8] MULLEN, P. E. *Stalkers and their victims*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-521-66950-2.
- [9] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
- [10] VOSS, H. G.: *Psychologie des Stalkings*. Frankfurt: Verlag für Polizeiwissenschaft, 2006. 312 s. ISBN: 9-783-93597-954-2.

Časopisecké zdroje:

- [11] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. Praha: 2011, roč. 13, s. 1-7. ISSN: 1212-866X.
- [12] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. Praha: 2004, roč. 37, č. 4, s. 273-280 ISSN: 1210-9150.

[13] HORÁKOVÁ, Monika. Stalking – první zkušenosti. *Trestněprávní revue*. Praha: 2012, č. 10, s 27. ISSN: 1213-5313.

[14] VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu, v širších, než jen trestně právních souvislostech. *Trestněprávní revue*. Praha: 2009, č. 9, s. 261 ISSN: 1213-5313.

[15] VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. Praha: 2009. č. 11. s. 331-336. ISSN: 1213-5313.

Internetové zdroje:

[16] BENEŠOVÁ, J. *Stalking: Dejte si pozor!*. In: Bílý kruh bezpečí [online]. 2010 [cit. 2014-03-28] Dostupné z: http://bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_category-Node=292.

[17] *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

[18] ČESKO. *Zákon o sociálních službách*. In: 108/2006 Sb. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf

[19] ČESKO. *Trestní zákoník*. In: 40/2009 Sb. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

[20] Dokument České televize: *Stalking- dokument o pronásledování, které vedlo až k smrti obětí*. Scénář i režie Šimon Koudela, 56 minut, vyrobeno 2010, Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10303355531-stalking/210542151210001/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BKB Bílý kruh bezpečí

č. číslo

s. strana

Sb. Sbírka

ČR Česká republika

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Chování stalkera a jeho četnost výskytu

Tabulka 2: Rizikovost pronásledování dle typu stalkera

Tabulka 3: Důsledky stalkingu na oběť

Tabulka 4: Pojem stalking

Tabulka 5: Informační zdroje

Tabulka 6: Projevy stalkingu

Tabulka 7: Cíl stalkingu

Tabulka 8: Tvrzení o stalkingu

Tabulka 9: Pachatel stalkingu

Tabulka 10: Věk stalkera

Tabulka 11: Legislativní ukotvení stalkingu

Tabulka 12: Informovanost o stalkingu v ČR

Tabulka 13: Prevence stalkingu

Tabulka 14: Zájem o více informací

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Ročník respondentek

Graf 2: Studijní obor

Graf 3: Pojem stalking

Graf 4: Informační zdroje

Graf 5: Cíl stalkingu

Graf 6: Tvrzení o stalkingu

Graf 7: Pachatel stalkingu

Graf 8: Věk stalkera

Graf 9: Legislativní ukotvení stalkingu

Graf 10: Informovanost o stalkingu v ČR

Graf 11: Instituce

Graf 12: Prevence stalkingu

Graf 13: Zájem o více informací

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den milé studentky,

jsem studentka UTB ve Zlíně, oboru sociální pedagogika a v současné době zpracovávám bakalářskou práci, ve které se zabývám informovaností středoškolských studentek v oblasti stalkingu.

Následující dotazník je anonymní, prosím Vás tedy o pravdivé vyplnění. Veškeré údaje, které uvedete, budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce.

Předem děkuji za vyplnění,

Adéla Vlčková

Ročník: a) 3. b) 4.

Studijní obor:

- 1) Co si představíte pod pojmem stalking?
 - a) Šikana na pracovišti
 - b) Druh rasismu
 - c) Nebezpečné pronásledování
 - d) Druh vandalismu
 - e) Jiné

- 2) Setkala jste se s pojmem stalking? (Pokud ano, uveďte kde, pokud ne, pokračujte otázkou č. 3)
 - a) Škola
 - b) TV, internet
 - c) Přátelé
 - d) Osobně
 - e) Jiné

- 3) Zaznačte křížkem, jaká je dle Vašeho názoru četnost projevů stalkingu.(1- nejméně časté, 5- nejčastější)

Stalking se projevuje:	1	2	3	4	5
opakovaným a nevyžádaným posíláním dopisů, SMS zpráv, e-mailů					

Opakovanými nevyžádanými telefonáty					
Opakovaným nevyžádaným posíláním dárků					
Výhrůzkami					
Ničením majetku					
Čekáním na místech, kde se oběť pohybuje					
Kontaktováním přes třetí osobu					
Zanecháváním vzkazů (na dveřích, v autě)					
Vnikáním oběti do domu					
Objednávání zboží, či služby jménem oběti					
Fyzickým ubližováním					

4) Co je dle Vašeho názoru nejčastějším cílem stalkingu?

- a) Udržení kontroly a moci nad obětí
- b) Vyhledávání blízkosti
- c) Rozhodnutí zničit tělesné i psychické zdraví oběti
- d) Jiné

5) Rozhodněte, zda jsou podle Vás uvedená tvrzení pravdivá, či nikoliv. Svou odpověď označte křížkem.

	ANO	NE	NEVÍM
Pachatel (stalker) trpí vždy nějakou psychickou poruchou			
Obětí stalkingu se stává častěji žena			

Stalking omezuje oběť v běžném životě			
Pachatelem stalkingu může být pro oběť neznámá osoba			
Stalking je nemoc			
Pachatelem stalkingu je vždy muž			
Stalking je opakované a stupňovité obtěžování			
Oběť a pachatel se vždy znají			
Stalking může končit smrtí oběti			

- 6) Kdo je podle Vás nejčastější pachatel stalkingu?
- Bývalý partner
 - Cizí člověk
 - Kolega z práce
 - Partner
 - Jiné
- 7) V jaké věkové kategorii se podle Vašeho názoru stalker nejčastěji objevuje?
- 18-25 let
 - 26-40 let
 - 41-60 let
 - 61 let a více
- 8) Stalking je v ČR považován dle zákona jako:
- Přestupek
 - Trestný čin
 - Není postižitelný dle zákona
- 9) Je podle Vás v naší republice dostačující informovanost týkající se stalkingu?
- Ano
 - Ne
 - Nevím

10) Znáte instituce, kam se v případě stalkingu obrátit? (vypište)

.....
.....

11) Myslíte si, že jde stalkingu předejít?

- a) Ano
- b) Ne

12) Pokud jste u otázky č. 11 odpověděla ano, uveďte jak, pokud ne, uveďte proč.

.....
.....
.....
.....

13) Chtěla byste se o problému stalkingu dozvědět více?

- a) Ano
- b) Ne